

2011 03 | INFORMATIE PROFESSIONAL

vakblad voor informatiewerkers

01

Tweede Kamer

Linked data

02

Google

Onder vuur

03

Open Access

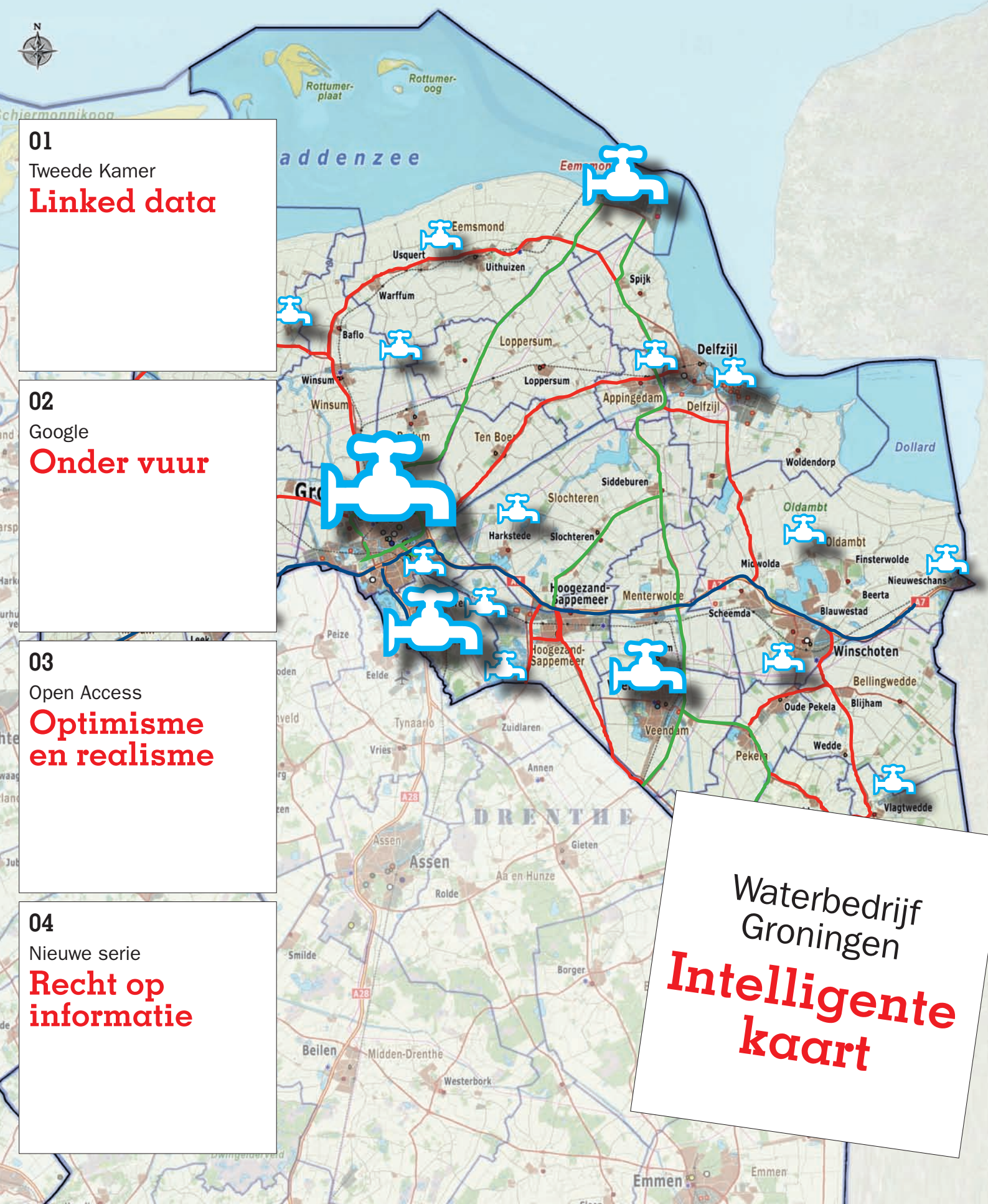
**Optimisme
en realisme**

04

Nieuwe serie

**Recht op
informatie**

Waterbedrijf
Groningen
**Intelligente
kaart**

THE RIGHT TO READ

STEUN BIBLIONEF / WWW.BIBLIONEF.NL POSTBANKNR: 258485

STICHTING BIBLIONEF NEDERLAND

BIBLIONEF

GEEF IEDER KIND LEESPLEZIER

Het stroomt

InformatieProfessional is een vakblad voor en door informatieprofessionals. In dit nummer treft u weer enkele inspirerende voorbeelden van vernieuwing in ons vakgebied. De integratie van gegevens over het Groningse waterleidingnet in één intelligente digitale kaart laat zien hoe een bedrijf met een versnipperde informatiehuishouding erin is geslaagd verschillende soorten informatie in samenhang te kunnen presenteren. Met als resultaat een geweldige sprong in het delen van kennis. In het tweede voorbeeld zien we hoe informatieprofessionals in de Tweede Kamer proberen de woordenstroom van politici beter toegankelijk te maken met linked data. Een sprong van documentgericht naar informatiegericht ontsluiten.

Marie-José Klaver gaat verder met haar verhaal over Google, een bron waar we ons dagelijks aan laven, en ook een onuitputtelijk onderwerp van gesprek onder vakgenoten. Nieuw in het blad is een juridische rubriek met cases uit de praktijk, toegelicht door specialisten in het informatierecht.

De informatiestroom van InformatieProfessional gaat door op onze website. Met bijdragen uit het veld. Wanneer mogen we die van u verwachten?

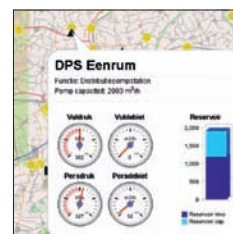
Jos van Dijk
redactie@informatieprofessional.nl

2011 03

nieuws 4 | open access 12 | column 13 |
weekboek 30 | agenda 34 | verschenen 35 |
colofon 36 | exposities 37 |
professional in het nieuws 38 | overstap 38 |

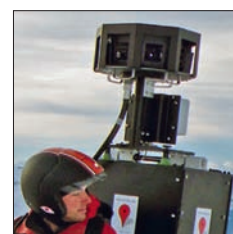
PAG 14 PAUL BREMER, ESTHER VAN LINGE, WILCO SINNEMA EN ROB BRUSSEN De intelligente kaart voor Waterbedrijf Groningen

Bij Waterbedrijf Groningen zijn verspreid opgeslagen gegevens over het leidingnetwerk voortaan centraal toegankelijk op het bedrijfsportaal. Deze 'intelligente kaart' brengt een nieuwe rol voor informatieprofessionals met zich mee.

PAG 18 MARIE-JOSÉ KLAVER Google ligt onder vuur

Terwijl Google doorgaat met de lancering van nieuwe diensten en het digitaliseerwerk, groeien de protesten tegen het bedrijf. In het tweede artikel over Google belicht Marie-José Klaver de processen en onderzoeken tegen de internetgigant.

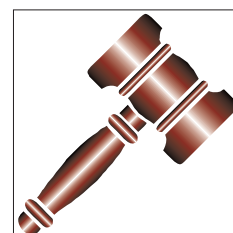
PAG 24 NELLEKE ADERS Linked data bij de Tweede Kamer

Informatiespecialisten van de Tweede Kamer ontsluiten parlementaire documenten op documentniveau – een relatief arbeidsintensieve procedure. Reden om de mogelijkheden van een meer informatiegerichte ontsluiting op basis van XML-technologie te onderzoeken.

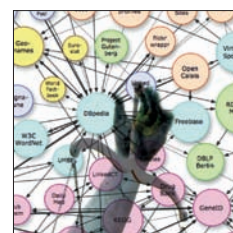
PAG 29 MARC JANSEN Nieuwe serie: Recht op informatie

Welke informatie of documenten moet ik bewaren en voor hoe lang, wat kan ik weggooien, maar ook: wie is eigenaar van mijn informatie en hoe maak ik daar afspraken over? In de nieuwe serie Recht op informatie komen dergelijke vraagstukken aan bod.

PAG 32 ALLARD RINGNALDA Juridische haken en ogen bij het delen van data

Bij het delen van onderzoeksdata dienen leveranciers, afnemers en tussenpersonen, zoals (universiteits)bibliotheken, zich bewust te zijn van mogelijke juridische obstakels. Allard Ringnalda bespreekt drie relevante juridische regimes.

Het volgende nummer van InformatieProfessional verschijnt 1 april.
Bijdragen voor dat nummer zijn welkom tot 14 maart.

Plug-In bibliotheek

Op 28 januari werd in Bibliotheek Rotterdam de Plug-In bibliotheek geopend. Bibliotheekbezoekers kunnen zo kennismaken met het flexibele en modulaire concept, dat is uit te rusten met onder meer iPads, een digitale etalage en een virtueel loket.

De Plug-In bibliotheek is ontwikkeld met subsidie van Stichting Bibliotheek.nl, het ministerie van OCW en de Provincie Zuid-Holland. H2 interactive heeft in opdracht van Bibliotheek.nl het Plug-In con-

cept ontwikkeld. ProBiblio – provinciale serviceorganisatie voor bibliotheken in Noord- en Zuid-Holland – zet het subsidiegeld in om bij twee pilotbibliotheken in Rotterdam en Gouda de Plug-In neer te zetten en gebruikerservaringen op te doen. Tijdens deze pilots wordt het concept verder toegespitst op de wensen van de bibliotheek. De mobiele bibliotheek is inzetbaar in bijvoorbeeld een bank, ziekenhuis, wijkgebouw en andere kleinschalige locaties. <

de Bibliotheek
Rotterdam

bibliotheek.rotterdam.nl

de Bibliotheek
Rotterdam

Kijk
& luister

Lezen

Universiteit Utrecht voert digitale readers in

Faculteit Geesteswetenschappen begint met leesbundels in PDF.

Op 1 februari jl. is het project Invoering Digitale Readers bij de Faculteit Geesteswetenschappen van de Universiteit Utrecht gelanceerd. Het project is een gezamenlijke activiteit van Geesteswetenschappen en de Universiteitsbibliotheek Utrecht.

Voor studenten en medewerkers is de volledige tekst van de readers digitaal in PDF beschikbaar. Iedereen met een gebruikersaccount bij de Universiteit Utrecht voor het inloggen op de ict-diensten krijgt toegang tot de full-text van de artikelen. Alle artikelen kunnen gelezen en geprint worden. Het werken met digitale readers heeft volgens de universiteit voordelen voor zowel docenten als studenten. De digitale readers worden samen-

Universiteit
Utrecht

Foto: Marc Samsom

gesteld door de Universiteitsbibliotheek aan de hand van de wensen van de docent. Deze hoeft alleen nog maar via een online formulier een literatuurlijst in te sturen. De UB zoekt vervolgens de literatuur op en maakt de reader, die uiterlijk vijf werkdagen voor het begin van een vak online wordt gepu-

bliceerd en beschikbaar is voor studenten.

Voor studenten zorgen de digitale readers voor meer duidelijkheid. Ze weten waar en wanneer ze de readers voor hun vakken kunnen vinden. Studenten kunnen de readers ook middels een Printing On Demand (POD)-systeem tegen kostprijs laten prin-

ten en thuis laten bezorgen.

Op de lange termijn kunnen de digitale readers docenten en UB-medewerkers nog meer tijd besparen. De gedigitaliseerde teksten worden opgeslagen in een repository. Bij het samenstellen van een nieuwe bundel kan een docent kiezen uit reeds gebruikt leesmateriaal. <

Einde van DOK Gaming

Bezuinigingen maken einde aan gamersclan van bibliotheek.

Net als veel andere openbare bibliotheken moet DOK Delft bezuinigen. DOK moet het in 2014 met 200.000 euro minder doen. Daarom is onlangs een einde gekomen aan het project DOK Gaming. DOK Gaming was de eigen clan (gamersgroep) van de bibliotheek. De teams deden mee aan grote nationale en internationale wedstrijden. DOK Gaming organiseerde onder meer DOK LAN, een gaming party waar Nederlandse en buitenlandse topteams het tegen elkaar opnamen, en gameavonden in de bibliotheek. De gamingafdeling was ook betrok-

ken bij het symposium UGame – ULearn, een samenwerkingsverband tussen de TU Delft en DOK op het gebied van gaming, mediawijsheid, nieuwe media en marketing. In 2011 zal er vanwege de bezuinigingen bij zowel de TU Delft als bij DOK geen symposium plaatsvinden.

Ruben Been, projectleider van DOK Gaming, en zijn rechterhand Leroy van Loon werken niet langer bij de bibliotheek. Zij hebben nieuw empoel gevonden bij gamingbedrijf Mouse Control.

Behalve DOK Gaming verdwijnt ook de inno-

Foto: DOK Delft

Erik Boekesteijn en Jaap van de Geer bij de introductie van 'If you're not gaming you're losing' in maart 2007 bij BibliotheekPlaza

vatieafdeling van DOK. Deze wordt verzelfstandigd tot een bv. Innovators Erik Boekesteijn en Jaap van de Geer bereiden een plan voor over de verzelfstandiging. <

'Google moet gedigitaliseerde werken na 7 jaar vrijgeven'

Adviesgroep van de EU wil af van exclusiviteit en geheime contracten.

Bedrijven die zich bezighouden met het digitaliseren van cultureel erfgoed, zouden de digitale kopieën na zeven jaar aan anderen beschikbaar moeten stellen. Die zouden er dan commerciële en niet-commerciële toepassingen mee mogen ontwikkelen. Dat is het advies van deskundigen aan de Europese Commissie.

De deskundigen, verenigd in het Comité des Sages, schrijven in het onlangs gepubliceerde rapport *The New Renaissance* dat werken die in het kader van publiek-private samenwerkingen gedigitaliseerd zijn, na zeven jaar door concurrenten gebruikt mogen worden. Een voorbeeld van zo'n publiek-private samenwerking is Google Books. Google scant de werken van bijvoorbeeld de Koninklijke Bibliotheek, de Franse Bibliothèque nationale en een groot aantal universiteitsbibliotheken. Na zeven jaar zou het bedrijf dat de digitalisering bekostigt, zijn investering terug verdiend moeten hebben en mogen ook anderen commercieel gebruik maken van de digitale kopieën. Het Comité des Sages wil voorkomen dat er een situatie ontstaat waarin één bedrijf een de facto monopolie heeft.

De adviesgroep is ook tegen exclusieve overeenkomsten tussen bedrijven en erfgoedinstellingen als het gaat om

Cultureel erfgoed is van iedereen

werken die auteursrechtenvrij zijn. De KB mag bijvoorbeeld niet Google het exclusieve recht geven om de boeken uit het publieke domein te scannen. Ook andere partijen moeten toegang tot deze werken kunnen krijgen.

Het Comité des Sages wil ook dat digitaliseringsovereenkomsten tussen bedrijven en erfgoedinstellingen openbaar worden gemaakt. Tot nu toe zijn alle contracten die Google sluit met bibliotheken en musea geheim. Niemand weet onder welke voorwaarden Google werken die tot het publieke domein behoren digitaliseert.

Erfgoedinstellingen die gebruik maken van belastinggeld om werken uit het publieke domein te digitaliseren, moeten die werken zo breed mogelijk beschikbaar stellen. De werken moeten niet alleen toegan-

Foto: Mike Licht

kelijk gemaakt worden, ook hergebruik door derden moet toegestaan zijn. Het gebruik van watermerken en andere restricties moet volgens het Comité des Sages vermeden worden.

De Europese Unie moet volgens de adviesgroep de deelname van Europese bedrijven aan digitaliseringsprojecten stimuleren. Overheden zouden meer subsidies moeten geven aan erfgoedorganisaties die een samenwerkingsverband aangaan met een commercieel bedrijf, aldus *The New Renaissance*. De overheid zou hetzelfde bedrag in zo'n project moeten investeren als het deelnemende bedrijf. Op die manier kan digitalisering ook voor nieuwe banen voor Europeanen zorgen. <

The New Renaissance
<http://is.gd/kVaNgK>

>> Amerikanen kopen NL zoekbedrijf Q-go

Het Nederlandse bedrijf Q-go is voor 34 miljoen dollar gekocht door het Amerikaanse RightNow. Q-go, dat naast een hoofdkantoor in Amsterdam ook kantoren in Duitsland, Spanje en de Verenigde Staten heeft, maakt semantische zoektechnologie die in websites geïmplementeerd kan worden. Deze technologie zorgt ervoor dat websitegebruikers adequate antwoorden krijgen op vragen die ze in natuurlijke taal stellen. RightNow neemt zestig klanten en zeventig werknemers van Q-go over. Bedrijven die Q-go gebruiken zijn onder meer KLM, ABN Amro, Deutsche Telekom, SNS Bank en PGGM. <

>> EBSCO breidt collectie tijdschriften uit

EBSCO heeft het aantal elektronische tijdschriften dat beschikbaar is voor volledige integratie en linking uitgebreid tot 23 duizend. De informatie van bronnen die via EBSCO worden aangeschaft, wordt automatisch bijgewerkt in EBSCO's toegangstools (bijvoorbeeld EBSCO A-to-Z en EBSCO Discovery Service), waardoor het beheer sterk vergemakkelijkt. De integratie kan met behulp van EBSCO MARC Updates uitgebreid worden naar de (bibliotheek)catalogus. Klanten krijgen onder meer duurzame URL's, de mogelijkheid tot doorbladeren van inhoudsopgaven en vooraf geverifieerde toegang tot full-text. EBSCO heeft dertig kantoren wereldwijd en werkt samen met klanten in meer dan tweehonderd landen. <

Foto: unirazaklibrary.blogspot.com

EBSCO-instructie voor
bibliotheecarissen in Maleisië

>> 500 baby's lid van bibliotheek

De afgelopen maanden zijn er meer dan 500 baby's via het BoekStart-programma gratis lid geworden van FlevoMeer Bibliotheek. BoekStart is een leesbevorderingsprogramma voor jonge kinderen en hun ouders. De bibliotheek Flevomeer werkt samen met consultatiebureaus, kinderdagverblijven en de gemeenten Lelystad, Noordoostpolder, Dronten, Zeewolde en Urk. Ouders van baby's ontvangen bij de inschrijving een rood BoekStart-koffertje met een babyboekje van stof, een cd met kinderliedjes en voorleestips. Alle vestigingen van FlevoMeer Bibliotheek bezitten een speciale babycollectie met bijvoorbeeld knisperboeken, badboeken, knuffel- en voelboeken, rijm- of liedboeken, aanwijsboeken, voorleesboeken en muziek.

Foto: Eloise Mason

>> Internetarchief WayBack Machine vernieuwd

Wie wil weten hoe een website er vijf of tien jaar geleden uitzag, kan terecht bij de Wayback Machine. Deze toegang tot het digitale geheugen is onlangs vernieuwd. Via de vernieuwde Wayback Machine kunnen gebruikers naar de laatste veranderingen op websites zoeken en oude versies bekijken. Niet alle sites zijn gearchiveerd. Webmasters kunnen aangeven dat hun sites niet worden opgenomen in het internetarchief. De Wayback Machine is een initiatief van The Internet Archive, een non-profit organisatie die zich bezighoudt met het beschikbaar maken van gedigitaliseerd materiaal zoals boeken en films.

www.waybackmachine.org

Finse nationale bibliotheek crowdsourcet digitaliseren

De nationale bibliotheek van Finland schakelt vrijwilligers in bij het digitaliseren van oude kranten en tijdschriften. Teksten scannen en laten omzetten in tekst door middel van Optical Character Recognition (OCR) levert vaak veel fouten op. Vrijwilligers worden nu uitgenodigd om reeds gescande teksten handmatig te corrigeren.

Foto: Tessa Harte

De nationale bibliotheek van Finland

Google censureert zoekwoorden

Zoekbedrijf helpt mee in strijd tegen illegaal kopiëren.

In de strijd tegen piraterij vult Google bepaalde zoektermen niet meer automatisch aan. Internetgebruikers die op zoek zijn naar gratis te downloaden muziek, films, games of andere content die auteursrechtelijk beschermd wordt, reikt Google geen helpende hand meer. Google heeft het aanvullen van termen die met piraterij te maken hebben, zoals torrent en bittorrent, geblokkeerd. BitTorrent is een systeem om via internet bestanden uit te wisselen. Het is ook de naam van een veelgebruikt programma om muziek en andere content te downloaden. Ook de namen van bepaalde sites die links bieden naar te downloaden content, zoals RapidShare en MegaUpload, worden in eerste instantie niet automatisch aangevuld via de 'autocomplete'-functie. Dat betekent dat gebruikers een zoekopdracht als 'elvis presley torrent' volledig moeten intypen.

De censuur beperkt zich overigens tot de eerste zoek-

Foto: Bethan Phillips

Google maakt illegale muziek moeilijker bereikbaar

opdracht. Wie de moeite neemt om 'elvis presley torrent' in te typen, krijgt bij volgende zoekopdrachten wel weer automatische aanvulling. Toch is er kritisch gereageerd op het nieuwe beleid van Google omdat de gecensureerde sites ook legale content aanbieden. Veel torrent-sites bieden ook links aan naar materiaal dat door de makers aan het publieke domein is gedoneerd. De documentaire *California Dreaming* van de VPRO

is bijvoorbeeld legaal te downloaden op The Pirate Bay, een bekende torrentsite. De VPRO heeft de documentaire onder een Creative Commons-licentie uitgegeven om te stimuleren dat zoveel mogelijk mensen de film zien. Google kan aan de zoekopdracht niet zien of een gebruiker op zoek is naar auteursrechtelijk beschermde content of content die legaal gedownload en gebruikt mag worden.

Lancering project Digitising Contemporary Art

Europeana wordt uitgebreid
met kunst van na 1945.

Onlangs werd Google Art Project gelanceerd. Google Art biedt kunstliefhebbers de mogelijkheid om virtueel te navigeren door zeventien toonaangevende musea en in te zoomen op topstukken uit hun collectie zoals *De Nachtwacht* van Rembrandt van Rijn. Google is echter niet de enige die zich bezighoudt met het digitaliseren van kunstwerken. Op 25 januari jl. lanceerde de Europese Commissie het project Digitising Contemporary Art (DCA).

Binnen DCA werken 25 partners uit tien EU-lidstaten en de twee geassocieerde landen Kroatië en IJsland aan de digitalisering van hedendaagse kunstobjecten uit kleine tot middelgrote musea en andere kunstinstellingen. Met medefinanciering van de Europese Commissie onder het CIP-ICT PSP-programma en de betrokkenheid van de 25 partners heeft het DCA-project tot doel hoogwaardige digitale reproducties te creëren en te

iPads in het
Asian Art
Museum in
San Francisco

Foto: Gary Soup

behouden en tevens de online toegang tot deze reproducties te verzekeren.

Binnen tweeënhalf jaar zullen 21 musea en kunstinstellingen ongeveer 27 duizend contemporaine kunstwerken en tweeduizend contextuele documenten digitaliseren, zodat deze beschikbaar worden voor Europeana, de Europese digitale bibliotheek. Het gaat om kunstvoorwerpen (zoals schilderijen, foto's, sculpturen, installaties en video's) van

na 1945. Omdat op nieuwere kunstwerken nog auteursrechten berusten, bevat Europeana tot nu toe weinig hedendaagse kunst. DCA verzekert dat de rechten op alle beschikbare digitale content geklaard zullen worden.

In de loop van juli 2013 zullen de metadata van de gedigitaliseerde items in kaart zijn gebracht, uitgebreid, gecontextualiseerd en verzameld worden voor opname in Europeana. Het DCA-project zal

Europeana tevens voorzien van digitale thumbnails en links naar kwalitatief hoogwaardige reproducties. De partnerinstellingen kunnen dit digitale materiaal dan via hun eigen websites en ook via andere kanalen beschikbaar stellen. Om toekomstige soortgelijke digitaliseringsprojecten te ondersteunen, zal het project ook richtlijnen en best practices publiceren met betrekking tot de digitalisering van hedendaagse kunst. <

Tijdschrift voor ereader verschenen

Lezers mogen zelf prijs bepalen voor literair digitaal blad.

Vorige maand is het eerste nummer van een nieuw literair tijdschrift verschenen dat speciaal bedoeld is voor bezitters van ereaders en iPads. Het e-tijdschrift, *[werk]* genaamd, is bedoeld voor werk dat op de schrijffcommunitysite Literairwerk.nl tot wasdom is gekomen. Literairwerk.nl is een platform voor schrijvers en dichters die hun werk wil-

len delen met lezers en collega-auteurs. Zowel leden als de redactie van *[werk]* reageren op bijdragen. In het ezine worden de beste bijdragen gepubliceerd. Het eerste nummer van het tijdschrift is te downloaden in ePub- en PDF-formaat via www.literairwerk.nl. Lezers bepalen zelf wat ze voor het digitale blad willen betalen. <

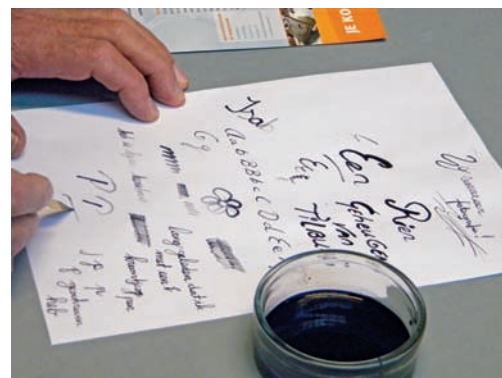

Foto: Regionaal Archief Tilburg

Sigarettenautomaat wordt boekenautomaat

Het papieren boek is nog niet overgenomen door het ebook. Juist nu worden veel nieuwe manieren ontwikkeld om boeken te verspreiden.

Eind september 2010 introduceerden de Haagse ondernemers Pieter Kool en Willem van Kralingen op Rotterdam Centraal Station de *boek-o-maat*, een boekenautomaat met 25 titels in de prijsklassen 5, 8 en 10 euro. 'We zijn zeer tevreden,' zegt Kool. 'Zeker gezien de plek waar het apparaat zich op het station bevindt. Op de eerste verdieping komen namelijk niet zoveel mensen langs.'

De ondernemers, verenigd in het bedrijf Van Bomen, willen de pilot uitbreiden naar een locatie met veel passanten. 'Dat hoeft niet per se op Rotterdam CS te zijn.' Kool en zijn collega zijn momenteel in onderhandeling met NS Poort, verantwoordelijk voor de activiteiten in en rond de stations. Ondertussen denken ze ook na over andere plekken.

De *Dan Browns* en *Stephen Kings* blijken minder hard te

lopen dan Kool dacht. Maar de chicklit, Fokke & Sukke-uitgaven en de puzzelboekjes doen het goed. 'Als de NS de treinen niet goed op de rails heeft, zien we dat meteen terug in de omzetcijfers.'

Ook in Duitsland, in Hamburg, kan men boeken uit de automaat trekken. De bekende sigarettenautomaat verliest steeds vaker zijn functie maar hoeft niet uit het straatbeeld te verdwijnen. De Hamburger

Automatenverlag koopt ze op en vult ze met speciaal geproduceerde kleine boekjes. 'Lektüre in Gehlen, kurze Texte für Unterwegs.'

Volgens de uitgeverij heeft de band tussen roken en lezen een lange traditie waarbij zij nu op een nieuwe manier aansluit. Het fonds biedt nieuwe teksten van vooral Hamburgse schrijfters: een korte misdaadroman, een gedichtenbundel, een kookboek voor kinderen, een stadsgids voor werkende vrouwen, enzovoort. Voor vier euro kan men kiezen uit tien verschillende titels. De boekenautomaten zijn inmiddels een echte hype en worden al gesignaleerd in designhotels en trendy restaurants.

Ook populair in Duitsland is de *Openbare boekenkast*. In steden als Hannover en Bonn was de kast al succesvol, nu is hij ook geplaatst in de grote steden van het Ruhrgebied, zoals Essen, Duisburg en Bochum. Op drukke en strategische plekken als pleinen en markten wordt een met boeken gevulde kast geplaatst, met glazen luiken. Buurtbewoners en passanten kunnen hier, gratis, boeken meenemen, met het verzoek ze na lezing weer terug te zetten voor andere gebruikers. Ook kunnen zij hun eigen exemplaren in de kast plaatsen. In de praktijk moet de kast werken als een ruilbeurs. De boekenkasten worden geadopteerd door culturele instellingen die zorgen voor de inhoud aan het begin en het onderhoud. (MK & RDN)

Boek-o-maat op Rotterdam CS

Boekenautomaat van Hamburger Automatenverlag

Openbare boekenkast voor het Grillo-theater in Essen

Uitgevers en lezers boos op Apple

Computerbedrijf maakt misbruik van enthousiasme voor de iPad.

Foto: Adriaan Bloem

Uitgevers zijn boos op Apple omdat het bedrijf de voorwaarden voor apps heeft veranderd. Uitgevers van onder meer kranten en tijdschriften voor de iPad zijn nu verplicht om hun digitale publicaties via de App Store te verkopen en 30 procent van de opbrengst aan Apple af te dragen. NRC Handelsblad en de uitgever van het Belgische opinieblad Knack hebben een brief ontvangen van Apple waarin staat dat de bedrijven vanaf 1 april a.s. de verkoop van abonnementen via de App Store moeten laten lopen.

De VVD heeft Kamervragen gesteld over het nieuwe beleid van Apple. In België heeft de Vlaamse minister van Media de Europese Commissie gewaarschuwd.

Apple is ook strenger geworden voor verkopers van ebooks. Apple heeft een app van Sony voor de App Store geweigerd. Sony verkoopt al jaren ereaders en boeken. Sony's app waarmee iPad-bezitters elektronische boeken kunnen lezen die ze bij Sony

hebben gekocht, mag van Apple niet in de App Store. Via deze app kunnen gebruikers namelijk ook nieuwe ebooks kopen op de site van Sony. Apple eist dat de verkoop via de App Store plaatsvindt, zodat Apple 30 procent van de opbrengst krijgt.

Ook lezers hebben reden om boos te zijn op Apple. Volgens een wijziging in de gebruikersvoorwaarden kan Apple nu persoonlijke gegevens, zoals naam, e-mailadres en postcode, van klanten die via de App Store een abonnement nemen op een krant of tijdschrift doorgeven aan uitgevers. Uitgevers mogen deze gegevens gebruiken voor het sturen van reclameboodschappen.

Ironisch genoeg is het doorgeven van privédata van klanten een concessie die Apple heeft gedaan aan uitgevers die klaagden dat het verkopen van abonnementen via de App Store ze niet alleen veel geld kost, maar ook weinig klantendata oplevert omdat lezers hun gegevens bij Apple invullen. <

Q&A

In 2008 startte IMPACT - Improving access to text, een project om elektronische toegang tot historisch gedrukte teksten te verbeteren en de weg vrij te maken voor massadigitalisering van het gedrukte Europese cultureel erfgoed. Samen met collega's presenteerde **Lieke Ploeger**, manager van de IMPACT Project Office, op 16 februari jl. de eerste resultaten.

Wat is er de afgelopen drie jaar gebeurd?

In IMPACT is hard gewerkt aan innovatieve applicaties voor de verbetering van OCR (optical character recognition) software en taaltechnologie. Ook zijn er strategische hulpmiddelen ontwikkeld zoals de Decision Support Tools en de helpdesk. Verder hebben de Europese bibliotheken in IMPACT een omvangrijke dataset van historisch materiaal verzameld voor evaluatie en verder onderzoek.

Welke resultaten zijn onlangs gepresenteerd?

Enkele hoogtepunten zijn de vernieuwde ABBYY Finereader 10 (een softwaredevelopmentkit voor OCR), de IBM crowdsourcingapplicatie CONCERT waarmee gebruikers OCR-resultaten kunnen corrigeren, de Functional Extension Parser die structurele metadata uit OCR-resultaten haalt en de historische lexica. De volledige resultaten komen aan bod tijdens de afsluitende conferentie op 24 en 25 oktober in Londen.

Hoe verloopt de samenwerking met de 26 internationale partners?

Er was van het begin af aan een goede sfeer in het project, zodat er prima samengewerkt wordt. Door de interessante mix van partners uit de profit- en non-profitsector (bibliotheken, universiteiten, onderzoeksinstituten en softwarebedrijven) uit Europa, Israël en Rusland is veel kennis bijeengekomen en er zijn veel interessante nieuwe ideeën voor onderzoek ontstaan.

Hoe kan de geïnteresseerde meer te weten komen over IMPACT of meedenken over oplossingen?

IMPACT is volop aanwezig op internet: naast de website www.impact-project.eu is er de LinkedIn-groep waarin mensen kunnen meedenken en discussiëren over onderwerpen op het gebied van OCR, digitalisering en taaltechnologie. Ook zijn we te vinden op Twitter en is er een blog met allerlei presentaties en filmpjes.

In 2011 loopt het project af. Neemt het Europees Centre of Competence de rol over?

Zeker. Het IMPACT Centre of Competence zal zelfs al van start gaan vóór het einde van het project, zodat de projectresultaten beschikbaar blijven maar ook verder ontwikkeld kunnen worden voor de gebruikers. Ook interessant voor onderzoekers zijn de datasets van de verschillende Europese bibliotheken die via dit centrum aangeboden zullen worden. <

Optimisme en realisme in Trip

Fotos: Inge Angevaere

De Nationale UNESCO Commissie bracht op 20 januari jl. in Amsterdam een internationaal gezelschap bijeen voor de expert meeting *A Global Perspective on Open Access*. Jos Damen schoof ook aan.

Jos Damen

De mooiste vergaderzaal van het Trippenhuis in Amsterdam is tot aan de achterste rijen gevuld. *De Nachtwacht* van Rembrandt hing tussen 1817 en 1895 in deze zaal; nu zijn hier diverse kopstukken uit wetenschap, politiek, uitgeverij en bibliotheek samengekomen voor de expert meeting *A Global Perspective on Open Access*. Een internationaal gezelschap praat over onbelemmerde toegang tot wetenschappelijke informatie. Uit Nederland zijn onder meer aanwezig: Robbert Dijkgraaf (president KNAW), Jos Engelen (voorzitter NWO), Jan Donner (KIT), Erik-Jan Zürcher (IISG), Leo Waaijers (oud-bibliothecaris TU Delft), Michel Wesseling (ISS, voorzitter NVB) en Michel Kolman (Elsevier). De Nationale UNESCO Commissie, organisator van deze dag, heeft ook diverse deskundige

buitenlandse sprekers uitgenodigd, onder meer om de rol van Open Access in het verbeteren van toegang tot informatie in het zuiden van de wereld te bespreken.

Praktische bezwaren

Allereerst de stand van zaken. Internationaal lijkt Open Access inmiddels algemeen geaccepteerd. Universiteiten en onderzoeksinstituten onderschrijven het belang van vrije toegang tot wetenschappelijke informatie en praktiseren dit ook, onder meer in repositories. Bedrijven als Google en Microsoft bieden veel oudere literatuur gratis online aan, en organisaties als The Internet Archive doen hetzelfde, ook voor film, afbeeldingen, audio en websites. Uitgeverijen passen hun zakenmodel al op kleine of grotere schaal aan (Springer) en er verschijnen nieuwe

wetenschappelijke tijdschriften die gebaseerd zijn op het model van Open Access (PLOS). Wetenschappers zien het belang van een open aanbod van informatie. Universiteiten onderschrijven massaal de *Berlin Declaration on Open Access* (2003), gevolgd door de *Salvador Declaration on Open Access: The Developing World Perspective* (2005). In Nederland onderschrijven alle universiteiten die Berlijnse verklaring. Daarmee lijkt er in Nederland alleen nog een implementatieprobleem te zijn. Maar, om met Elsschot te spreken, 'tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren'. Die wetten zijn in dit geval de wetten van vraag en aanbod, waarbij Open Access-tijdschriften vaak niet de hoogst aangeschreven tijdschriften in het vakgebied zijn – waardoor een weten-

schapper geneigd is te kiezen voor een tijdschrift dat alleen met een abonnement toegankelijk is. De praktische bezwaren worden gevormd door het gebrek aan voortdurende inzet van de Nederlandse universiteiten om hun repositories met de beste wetenschappelijke artikelen te vullen.

De Nederlandse repositories scoren hoog op de internationale ranglijsten, maar wie goed naar de inhoud kijkt ziet dat veel internationale wetenschappelijke literatuur van Nederlandse onderzoekers niet of pas na lange tijd vrij beschikbaar is – en dat geldt zelfs voor veel recente interessante Nederlandse proefschriften. Na een goede Nederlandse start enige jaren geleden (het programma *Keur der wetenschap / Cream of Science*, 2005) lijkt er nu enige stagnatie te komen, al zijn er goede initiatieven bij onder meer de Erasmus Universiteit Rotterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam (met allebei duidelijke streefcijfers voor Open Access) en bij NWO, dat een mooi *Stimuleringsfonds voor Open Access* heeft ontwikkeld met 2,5 miljoen euro, bijvoorbeeld voor het publiceren in peer reviewed OA-tijdschriften.

Oplossingen

Terug naar het Trippenhuis. In de UNESCO-bijeenkomst komt meer aan de orde. Helena Asamoah Hassan (IFLA, Ghana) spreekt over de obstakels voor Afrikaanse wetenschappers en de benodigde stimulerende maatregelen. Abel Packer van de Scientific Electronic Library Online (SciELO) uit Brazilië houdt een voordracht

De intelligente kaart voor Waterbedrijf Groningen

Interne informatie van organisaties is vaak in een groot aantal verschillende systemen vastgelegd. Bij Waterbedrijf Groningen zijn verspreid opgeslagen gegevens over het leidingnetwerk nu centraal toegankelijk op het bedrijfsportaal. Door het combineren van klantgegevens, gegevens over het leidingnetwerk, storingen en werkzaamheden in één geografisch beeld – de intelligente kaart – kan de dienstverlening verder worden verbeterd. De informatie-professional krijgt hierbij een nieuwe rol.

Paul Bremer, Esther van Linge, Wilco Sinnema en Rob Brussen

Wie zijn...

Paul Bremer is
ICT-manager bij
Waterbedrijf
Groningen.

Wilco Sinnema
is Business
Consultant bij
Clockwork.

Zoals bij veel organisaties is de informatiehuishouding binnen het Waterbedrijf Groningen geëvolueerd langs een herkenbaar ontwikkelpad. Daarbij zijn systemen en gegevensverzamelingen meestal in de specifieke context van aparte afdelingen ontstaan en worden deze vaak ook maar door één of enkele afdelingen gebruikt. Informatie is slechts voor een paar medewerkers beschikbaar of alleen aanwezig in de hoofden van mensen. Doordat de gegevens worden vastgelegd in verschillende, decentrale systemen, is deze moeilijk raadpleegbaar voor andere afdelingen. De versnippering maakt het lastig om de informatie in samenhang aan te bieden en te beoordelen.

In het besef dat er meer betekenis uit bestaande informatie was te halen, is Wa-

Esther van Linge
is Hoofd afdeling
Documentaire
Informatievoorziening (DIV) bij Waterbedrijf Groningen.

Rob Brussen
is interim
manager IT
bij Intensive
Interim
Management.

Technologie

De basis van de intelligente kaart wordt gevormd door de GIS-toepassing GeoServer en landkaarten van OpenStreetMap (www.openstreetmap.nl, www.openstreetmap.org). GeoServer is een open source-server voor het genereren en bewerken

van geografische data. GeoServer is gebaseerd op de Java-applicatieserver Apache Tomcat. Op basis van de door GeoServer geprepareerde geografische gegevens worden de juiste landkaarten bij OpenStreetMap opgehaald. Client-side worden vanuit de browsergegevens met behulp van Open Layer JavaScript extra lagen op de landkaart opgebouwd. In de extra lagen

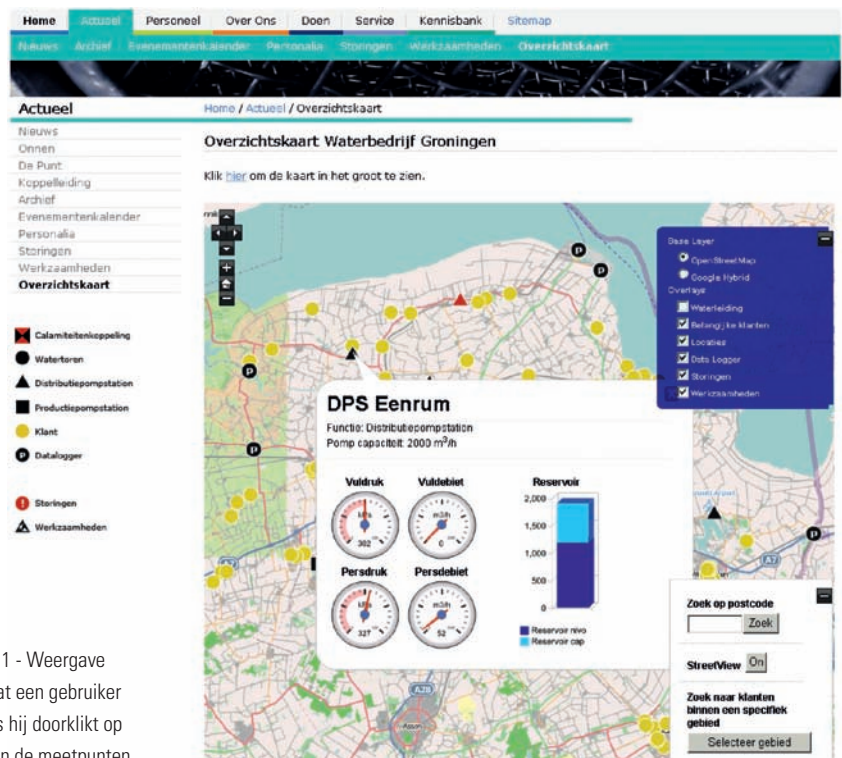
worden gegevens over leidingnetwerk, klanten, werkzaamheden en storingen geprojecteerd op de juiste positie/locatie. Deze gegevens zijn afkomstig uit SharePoint en uit specifieke systemen van het Waterbedrijf voor beheer van het leidingnet. Gegevens worden vanuit JavaScript opgevraagd met behulp van webservices op de genoemde systemen.

terbedrijf Groningen een project gestart om de gegevens over het leidingnetwerk centraal beschikbaar te stellen met een grafische weergave in het bedrijfsportaal. Dit moet onder andere leiden tot het snel signaleren en lokaliseren van storingen in het productieproces. Als er bijvoorbeeld een lek in een waterleiding is, welke afsluiters moeten dan open en dicht worden gezet? Hoe is de capaciteit van nabijgelegen productielocaties of reservoirs? Welke klanten kunnen getroffen worden, welke brandweerkorpsen moeten op de hoogte gesteld?

Intelligente kaart

Het concept achter de intelligente kaart is gebaseerd op drie pijlers, te weten integratie van informatie(bronnen) (1), visuele presentatie van informatie (2) en personalisatie (3). Het integreren van informatie vormt de basis van het concept. Gegevens die door afdelingen zelf werden beheerd en tot nu toe niet met de rest van de organisatie werden gedeeld, zijn samengebracht. Vanuit de nieuwe verzameling gegevens worden vervolgens selecties van informatie geprojecteerd op een landkaart. Individuele gegevenselementen worden daarbij geprojecteerd op de locatie waar deze gegevens bij horen. Ten slotte kan een gebruiker van de intelligente kaart zijn of haar informatieplaatje verder optimaliseren door zelf aan te geven welke selecties van informatie men wil zien. De basis van het succes achter de intelligente kaart wordt gelegd door de drie eerder genoemde pijlers. Dat het samenbrengen van afzonderlijke informatiebronnen vaak tot nieuwe inzichten leidt, is sinds de opkomst van informatietechnologie wel bekend. Visualisatie en personalisatie daarentegen zijn factoren die eigenlijk nog niet zo heel lang op grote schaal in de informatievoorziening worden toegepast.

Figuur 1 - Weergave van wat een gebruiker ziet als hij doorklikt op een van de meetpunten

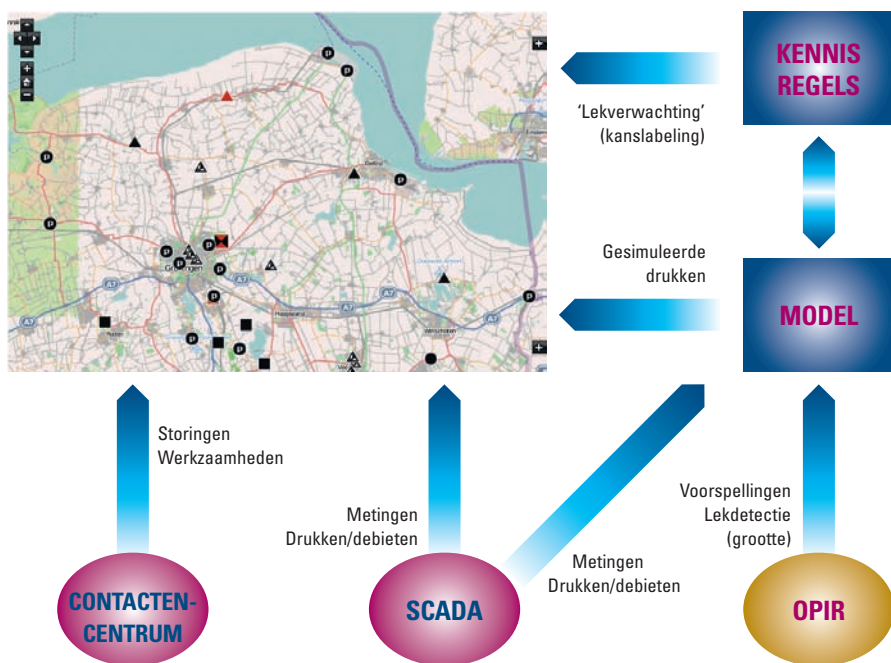

Ten aanzien van beide factoren geldt eigenlijk dat technologische ontwikkelingen van de laatste jaren een bredere toepassing van deze elementen mogelijk maken. Bekende voorbeelden van visualisatie op basis van landkaarten zijn navigatietoepassingen zoals TomTom en web mapping-toepassingen zoals Google Maps. De voorbeelden voor wat betreft interactie en personalisatie zijn divers en talrijk, maar denk bijvoorbeeld aan iGoogle en NetVibes. Door integratie, visualisatie en personalisatie kan Waterbedrijf Groningen nu dus gegevens die tot voor kort vaak in een beperkte context werden gebruikt, in een meer betekenisvolle samenhang beschikbaar stellen. Niet onbelangrijk is tevens dat drie factoren elkaar versterken. Het

weergeven van informatie op een kaart kan gebruikers prikkelen om een nieuw informatieplaatje samen te stellen, namelijk door zelf selecties te maken. Het zijn ook vaak dit soort prikkelingen die leiden tot nieuwe ideeën over betekenisvolle informatie en mogelijkheden voor de intelligente kaart.

Resultaat

De intelligente kaart biedt medewerkers van Waterbedrijf Groningen op elk moment van de dag in één oogopslag inzicht in de voor hen persoonlijk relevante informatie over het leidingnetwerk en de klanten in het gehele verzorgingsgebied van het Waterbedrijf. De intelligente kaart toont:

Figuur 2 - Een van de mogelijke uitbreidingen van de intelligente kaart: de projectie van informatie uit een leidingnetmodel

- > een kaart met ondergrond waarop het hoofdleidingnet wordt weergegeven. De ondergrond van de kaart bestaat uit het voorzieningsgebied van Waterbedrijf Groningen met details over omgeving en ondergrond (asfalt, beton, zandgrond, et cetera);
- > de strategische meetpunten binnen het voorzieningsgebied. Bij deze punten wordt realtime informatie over druk en debiet (flow/doorstroming) getoond;
- > de locaties (met hierbij behorende gegevens) van zakelijke gebruikers en kwetsbare klanten (bijvoorbeeld ziekenhuizen of bejaardentehuizen);
- > locaties waar werkzaamheden op het leidingnet plaatsvinden;
- > locaties waar storingen zijn gemeld/vastgesteld.

Vanaf het startscherm heeft de (eind) gebruiker de mogelijkheid om met een (selectie)dashboard bepaalde 'layers' uit of aan te zetten met daarop meetpunten, klanten en storingen.

Daarnaast zijn de verschillende strategische meetpunten in het leidingnet weergegeven. Door deze te selecteren is direct te zien wat de op dat moment geldende druk en debiet voor dat meetpunt is. Een extra functionaliteit is dat indien een meetpunt niet voldoet aan de ingestelde druk of debiet, er een waarschuwing is te zien. Tevens is vanuit deze kaart in te zoomen tot op straatniveau.

In figuur 1 (zie pagina 15) is weergegeven wat een gebruiker ziet als er wordt doorgeklikt op een van de meetpunten. Druk en debiet van het pompstation in kwestie worden grafisch weergegeven in de vorm van meters. De staafdiagram toont het actuele niveau van het reservoir.

Daarnaast toont de kaart een aantal van de visualisaties van informatie zoals die in de intelligente kaart zijn toegepast. De locatie Eenrum wordt in geografisch perspectief geplaatst, namelijk Noordwest-Groningen. Tevens wordt duidelijk waar in de omgeving zich klanten bevinden. Gedetailleerde, kwantitatieve informatie over de druk en debiet op het pompstation worden vervolgens getoond in een metertje. Hierdoor wordt de actuele stand van zaken direct gerelateerd aan de grenswaarden voor wat betreft druk en debiet. Afhankelijk van de stand van de wijzer op de wijzerplaat is direct zichtbaar of de actuele situatie acceptabel is of niet.

'Informatie-professionals krijgen een regisserende rol'

Uitbreiding

De intelligente kaart is met enthousiasme in gebruik genomen. Voor de nabije toekomst ziet het Waterbedrijf interessante mogelijkheden voor zowel een uitbreiding van de intelligente kaart als verdere optimalisering van de informatiehuishouding in brede zin. Voortschrijdende ontwikkelingen op het gebied van geo-informatica en web mapping gecombineerd met informatie uit leidingnetmodellen bieden interessante perspectieven.

Een van de mogelijke uitbreidingen van de intelligente kaart is projectie van informatie uit een leidingnetmodel (zie figuur 2). Met een leidingnetmodel kan gesimuleerd worden wat er gebeurt met drukken en debieten in het leidingnet, bijvoorbeeld bij leidingbreuken – breuken van grotere of kleinere leidingen, bij hoger of lager verbruik, et cetera. Door drukken en debieten onder normale omstandigheden te vergelijken met gemeten drukken en debieten kan worden bepaald of er sprake is van afwijkingen en waar deze (bij benadering) zich voordoen. Door deze informatie te presenteren in de intelligente kaart en te combineren met andere informatie, zoals de locaties van kwetsbare klanten, kan het Waterbedrijf Groningen in geval van leidingbreuken snel en proactief handelen. Eigen medewerkers beschikken over duidelijkere informatie over de locatie van een leidingbreuk en kunnen gericht herstelwerkzaamheden uitvoeren. Ook klanten kunnen duidelijker worden geïnformeerd over de leidingbreuk en zullen door sneller verloop van herstelwerkzaamheden ook minder hinder ondervinden.

In de verdere toekomst kunnen zelfs op afstand bedienbare kleppen ingezet worden. Het systeem kan dan de routing van het water bijsturen, zodat zo min mogelijk klanten hinder van een storing ondervinden.

Projectaanpak

Dit project is uitgevoerd door het Waterbedrijf in samenwerking met internetbureau Clockwork en ingenieursbureau DHV. Het Waterbedrijf heeft daarbij de begeleiding en aansturing van het project verzorgd. Clockwork heeft conceptuele en technologische expertise op het gebied van onder andere web mapping en intranet portals ingebracht en de intelligente kaart ontwikkeld.

Het idee voor de intelligente kaart is echter ontstaan op de werkvloer. Geo-informatietoepassingen zoals TomTom en Google Maps inspireerden medewerker Ben van der Lei van Waterbedrijf Groningen om informatie uit zijn organisatie 'op de kaart te zetten'. In eerste instantie is de intelligente kaart met (betrokkenheid van) een kleine groep medewerkers verder uitgewerkt. Uitgangspunt daarbij was om relatief eenvoudig beschikbare informatiebronnen en voor de hand liggende functionaliteiten te combineren op een online geografische kaart.

Dat het idee voor de intelligente kaart op de werkvloer is ontstaan, heeft mede bijgedragen aan het succes van de toepassing. Medewerkers hebben de mogelijkheid om informatie slim te combineren en te presenteren zelf ontdekt. De daadwerkelijke ontwikkeling is vervolgens door het Waterbedrijf met professionele partners uitgevoerd, maar zeer nadrukkelijk met betrokkenheid van de medewerkers, lees (toekomstige) gebruikers van de intelligente kaart. Gebruikers konden hierdoor direct feedback geven op de ontwikkelde onderdelen van de intelligente kaart. Tevens heeft de geschetste aanpak geresulteerd in een stevig draagvlak voor de nieuw ontwikkelde informatietoepassing.

Rol informatieprofessional

Het idee van de intelligente kaart is ontstaan in de dagelijkse praktijk en met de hulp van medewerkers uit die dagelijkse praktijk verder uitgewerkt. Medewerkers weten daarbij veel over hun eigen domein – dat deel van de organisatie en processen waar ze werkzaam in zijn. De uitdaging voor projecten als de intelligente kaart is om medewerkers en informatie uit verschillende domeinen samen te brengen en hen de meerwaarde van elkaars informatie en kennis te laten ervaren.

De rol van informatieprofessionals verschuift daarbij van een analyserende naar een regisserende. Waar in het verleden informatieprofessionals informatie uit domeinen verzamelden, analyseerden en tot nieuwe oplossingen verwerkten, is gebleken dat dit met veel meer rendement (grotendeels) door gebruikers zelf gedaan kan laten worden. Medewerkers kunnen zelf de informatie vaak het beste interpreteren en komen – binnen de juiste context – samen met collega's tot de mooiste,

goed gedragen informatieproducten, zoals dus de intelligente kaart. Als regisseur van dit proces reikt de informatieprofessional handige hulpmiddelen aan waarmee interessante en zinvolle combinaties sneller zichtbaar worden en gebruikers motiveren om steeds weer naar nieuwe en noodzakelijke inzichten op zoek te gaan.

Visualisatie en web 2.0 vormen daarbij de toolkit voor de informatieprofessional. Door informatie op een visueel aantrekkelijke wijze te presenteren en te verrijken met bijvoorbeeld tags en rankings, krijgt deze voor medewerkers veel meer betekenis. De informatieprofessional moet dus weten wanneer welke tools in te zetten en daarnaast het gebruik en de creatie van informatie stimuleren en modereren.

Praktijk

Enerzijds is er tevredenheid bij de gebruikers en zijn de reacties (zeer) positief. Tegelijk ontstaat uit het gebruik de behoefte aan nieuwe functionaliteiten, zoals het weergeven van brandkranen en afsluiters. Het implementeren ervan moet in goede banen geleid worden en de kosten en baten tegen elkaar afgewogen. De informatieprofessional blijft hierbij een belangrijke rol spelen.

Na het afronden van het project wordt het beheer overgedragen aan de functioneel beheerder die ook de onderliggende bronnen beheert. Voorwaarde om te komen tot goed beheer is dat er een beschrijving komt van de informatiestromen van, naar en binnen de intelligente kaart. Het gaat erom dat als er rondom het leidingnet een andere visie komt op, bijvoorbeeld, de kritieke grenswaarden, dat consequenties heeft voor weergave op 'de kaart'. Een voorbeeld: stel, we accepteren een flink lagere onderdruk in het net, dat wil zeggen: lager dan de norm zoals die nu in de portal is gesteld. Dit betekent dat er permanent rode lampjes gaan branden op de kaart, terwijl er feitelijk – door het nieuwe beleid – niets aan de hand is. In dat geval verliest de intelligente kaart zijn functie.

Verantwoordelijk informatiegebruik

Naast alle mogelijkheden die nieuwe technologie en een intelligente benadering van informatie bieden, is er ook oog voor de uitdagingen. Medewerkers van het Water-

'Geo-informatica-toepassingen boden inspiratie om informatie letterlijk op de kaart te zetten'

bedrijf moeten zich bewust zijn van handelingen die zij verbinden aan (nieuwe) informatie die ze nu voorhanden hebben. Openheid met betrekking tot informatiebronnen geeft medewerkers vaak nieuwe inzichten, waar organisaties hun voordeel mee kunnen doen. Die inzichten moeten echter niet leiden tot onverantwoord handelen. Het is dus belangrijk om te bepalen wie welke informatie mag zien. Medewerkers van bijvoorbeeld het klantcontactcentrum kunnen wellicht denken dat ze proactief handelen en klanten verkeerde of misgeïnterpreteerde informatie geven. Ze zijn – uit hoofde van hun rol – naar alle waarschijnlijkheid niet in staat om daar de integrale consequenties van te doorgronden, zoals een medewerker van operations dat wel zal zijn.

In ketenverbanden, maar ook in andere verbanden met externe partijen – waaronder ook particuliere klanten – is het verder van belang dat informatie die ontstaat uit combinaties van gegevens van het Waterbedrijf en gegevens van externe partijen, betrouwbaar is en blijft. Wanneer een partij in een bepaald (samenwerkings) verband minder valide, onvolledige of onjuiste informatie inbrengt, zullen nieuwe combinaties van informatie wellicht minder betekenis hebben dan de afzonderlijke informatiebronnen en -stromen. Bij andere waterbedrijven speelt deze informatiebehoefte eveneens; een aantal bedrijven is dan ook een vergelijkbare pilot gestart. <

Google ligt onder vuur

Foto: Street View on the slopes

Terwijl Google doorgaat met het lanceren van nieuwe diensten en het digitaliseren van boeken, schilderijen en ander cultureel erfgoed, groeien de protesten tegen het bedrijf. De zoekgigant ligt van verschillende kanten onder vuur. Andere zoekmachines klagen dat ze door Google worden benadeeld, burgers voelen zich in hun privéleven aangetast en overheden doen onderzoek naar mogelijke schendingen van het mededingingsrecht en de privacywetgeving. In het eerste deel van deze serie stonden de nieuwe diensten en overnames van Google centraal. Het tweede en laatste artikel is een verkenning van de processen en onderzoeken tegen Google.

Marie-José Klaver

‘Griekse overheid verbiedt het maken van Google Street View-opnamen’

Google gaat heel ver om de
wereld in kaart te brengen.
In Canada worden de opnames
voor Street View met een
sneeuwmobiel gemaakt

Omdat Google zo alomtegenwoordig is in het leven van gebruikers, is de verzameling privégegevens die het bedrijf beheert gigantisch. Zowel overheden als burgers maken zich zorgen over het opslaan, verwerken en doorgeven van persoonlijke gegevens. In Duitsland wordt al jaren strijd gevoerd tegen Google Street View, de dienst van Google die huizen en straten op detailniveau toont.

Dankzij de inspanningen van enkele Duitse privacybeambten is Street View in Duitsland aan banden gelegd. Terwijl Google met auto's met camera's door de straten van Duitse steden reed om alles te fotograferen, kregen Duitse burgers het recht om bezwaar te maken tegen een scherpe opname van hun huis in Street View. 250.000 Duitsers maakten gebruik van dit recht. De gezamenlijke privacywaakhonden van de Europese Unie, vertegenwoordigd in de Artikel 29 Werkgroep, eisen van Google dat de niet-gecensureerde beelden (waarop bijvoorbeeld kentekens leesbaar en gezichten van passanten zichtbaar zijn) van Street View korter opgeslagen worden. Na zes maanden zouden ze vernietigd moeten worden. Nu bewaart Google deze beelden twaalf maanden in een privéarchief.

Privacy en meer

In Duitsland woedt ook nog een discussie over de rechten van mensen die per ongeluk op de opnames van Street View terecht komen en creatieven zoals architecten en kunstenaars wier werk zonder hun toestemming door Google openbaar wordt gemaakt.

Ook in andere landen is verzet tegen Street View. De Griekse overheid heeft het maken van opnamen zelfs verboden om te voorkomen dat Griekenland een Big Brother-maatschappij wordt. En in Japan moesten alle foto's opnieuw worden gemaakt omdat burgers vonden dat de camera's op de auto's te hoog stonden, waardoor er te veel op de beelden te zien was. Google had al twaalf Japanse steden in beeld gebracht voor Street View, maar begint nu helemaal opnieuw met camera's die dertig centimeter lager staan.

In Groot-Brittannië verandert de overheid regelmatig van standpunt over de privacy-aspecten van Street View. In 2009 zei de Britse toezichthouder op de privacy, de Information Commissioner's Office, dat Google met het fotograferen van huizen en straten de Britse privacywetgeving niet overtrad. David Evans, de toenmalige privacytoezichthouder, vond dat Street

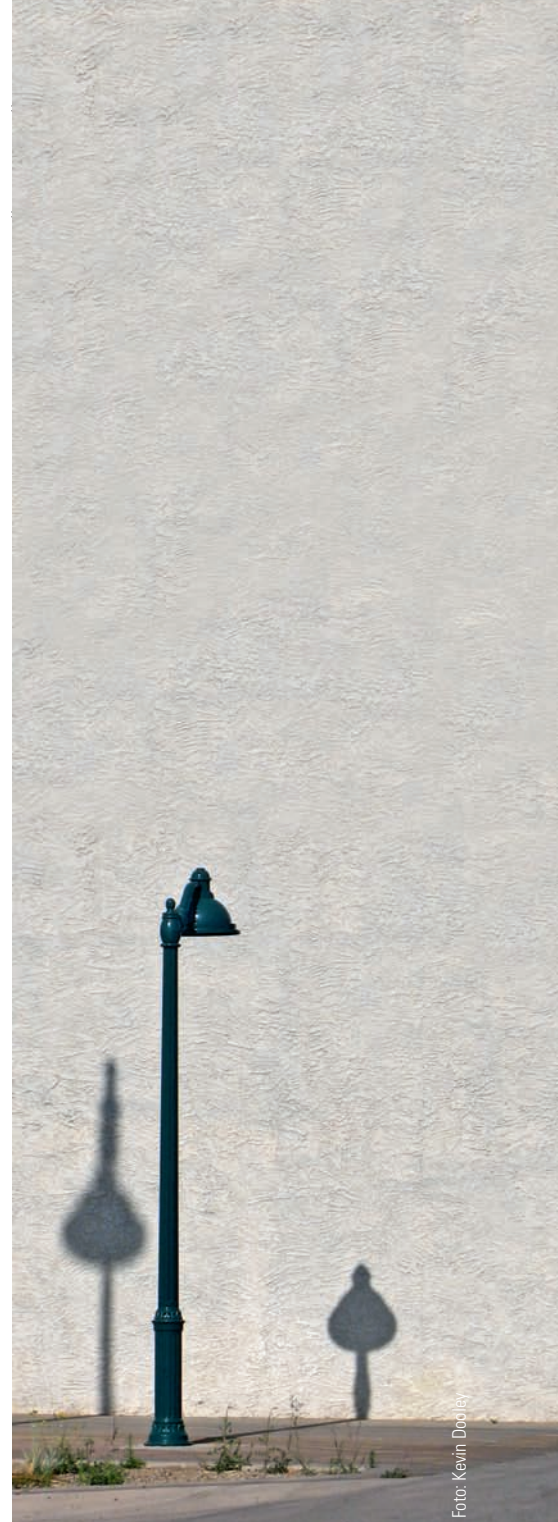

Foto: Kevin Dudley

Veel mensen willen niet dat
Google hun huis fotografeert
en maken bezwaar

Bezwaren tegen Google Street View

In de volgende landen hebben overheden en burgers bezwaar gemaakt tegen Street View

View prima past in een wereld waarin iedereen bezig is met Twitter, Facebook en weblogs.

Een jaar later zegt de nieuwe waakhond, Christopher Graham, echter dat Google

de wet heeft overtreden. Volgens Graham is er sprake van een aanzienlijke schending van de Britse privacywetgeving. De Information Commissioner's Office gaat nu een onderzoek instellen naar Google. Het zoekbedrijf trekt zich overigens niets aan van de weifelende overheid. Inmiddels heeft Google vrijwel geheel Groot-Brittannië in kaart gebracht op Street View.

Duitse privacywaakhond zelf de fout in

Na zijn aanval op Google Analytics ontdekte een kritische jurist dat privacytoezichthouder Johannes Caspar zichzelf ook schuldig maakt aan het verzamelen van privégegevens van bezoekers van de website van de Hamburgische Beauftragte von Datenschutz und Informationsfreiheit. Op de website van de

stad Hamburg, waar de privacydienst ondervalt, wordt namelijk gebruik gemaakt van trackingsoftware die erg lijkt op Google Analytics. Na de kritiek voelde Caspar zich verplicht de site van zijn dienst offline te halen ('om het goede voorbeeld te geven') tot het probleem was opgelost.

Moeder aller privacyschandalen

De grootste privacyschending die Google heeft begaan met Street View betreft trouwens niet het fotograferen van huizen en straten, maar het opnemen van het internetverkeer via draadloze verbindingen. Uit een Duits onderzoek van Johannes Caspar, de Hamburgse privacywaakhond, bleek dat Google de auto's voor de opnames voor Street View met speciale antennes had uitgerust zodat ze ook wachtwoor-

den, e-mails, tweets, Skypegesprekken, foto's, websitebezoeken, zoekopdrachten en al het andere verkeer dat via draadloze wifi-connecties ging, konden opnemen. Google heeft drie jaar lang in verschillende landen dergelijke opnamen van het internetverkeer van nietsvermoedende burgers gemaakt. Deze privédata worden ook nog eens bewaard door Google.

Deze opname van privégegevens, waarover Google nooit iets had verteld tot de onthulling van de privacywaakhond van Hamburg, wordt wel beschouwd als de moeder aller online privacyschandalen.

Net als in Duitsland is in Groot-Brittannië woedend gereageerd op de wifi-opnames van Google. De inbreuk op de privacy van miljoenen mensen zal het voornaamste onderdeel vormen van het onderzoek dat de Britse Information Commissioner's Office zal instellen naar Googles privacypraktijken. Google heeft beloofd om de verzamelde gegevens te vernietigen.

Het onderzoek van de Britse privacywaakhond is niet het enige onderzoek van een overheidsorganisatie tegen Google. In de Verenigde Staten zelf doen 38 van de 50 staten die het land telt, onderzoek naar de enorme hoeveelheid vertrouwelijke gegevens die Google heeft opgenomen en opgeslagen als 'bijvangst' van de opnames voor Street View. Het openbaar ministerie wil onder meer weten welke Google-medewerkers verantwoordelijk zijn voor de privacyinbreuk, waar data zijn gevangen en of Google de data opzettelijk heeft opgenomen en opgeslagen.

Analytics

De Duitse privacytoezichthouder Johannes Caspar is in januari een nieuw onderzoek tegen Google begonnen. Caspar maakt bezwaar tegen het veelgebruikte websitestatistiekprogramma Google Analytics omdat het de IP-adressen van Duitse burgers opslaat op servers die in de Verenigde Staten staan. Caspar heeft daar bezwaar tegen omdat de Duitse overheid geen toegang heeft tot die servers en omdat Duitse burgers geen bezwaar kunnen maken tegen de opslag van hun IP-adres. Google is de Duitse privacywaakhond al enigszins tegemoet gekomen door opt-out en anonimiseringsmogelijkheden aan te bieden aan gebruikers. Caspar vindt dat echter niet genoeg omdat niet alle browsers deze opties ondersteunen.

Caspar pleit zelfs voor een verbod op het gebruik van Google Analytics door het Duitse bedrijfsleven. Enkele bedrijven hebben al brieven ontvangen met het verzoek het gebruik van het statistiekprogramma te staken. Caspar overweegt een proefproces tegen een bedrijf dat weigert om met Google Analytics te stoppen.

Wie denkt dat Caspar een persoonlijke vete heeft met Google, heeft het mis. De privacywaakhond heeft ook stappen ondernomen tegen Facebook. Deze internetgigant gaf volgens Caspar te veel informatie over vrienden van gebruikers door (zie kader). Gebruikers vinden ook dat beide bedrijven hun privacy schenden. Uit een recent onderzoek van de Amerikaanse krant USA Today blijkt dat de meerderheid van de Amerikaanse internetgebruikers bang is dat Google en Facebook niet zorgvuldig met hun persoonlijke gegevens omgaan. Bijna 70 procent van de ondervraagden denkt dat Facebook hun privacy schendt. 52 procent vertrouwt Google niet.

Antimededingingsperikelen

Behalve privacyonderzoeken lopen er ook enkele onderzoeken tegen Google wegens mogelijke oneerlijke concurrentiepraktijken. De zoekmachine van Google heeft in sommige landen een bereik van 90 tot 95 procent. Omdat vrijwel iedereen met Google zoekt, is het voor bedrijven belangrijk dat ze goed gevonden kunnen worden via de zoekmachine. De ranking in de resultatenlijst is ontzettend belang-

'Duitse privacytoezichthouder pleit voor verbod op het gebruik van Google Analytics'

rijk voor bedrijven. Een hoger geplaatste verwijzing naar een concurrent kan immers klanten kosten.

Google-taks

De Europese Unie onderzoekt of Google niet te dominant is op de zoek- en advertentiemarkt. In de Verenigde Staten loopt een soortgelijk onderzoek. Wereldwijd heeft Google volgens cijfers van onderzoeksbureau Strategy Analytics 43 procent van de online advertentiemarkt in handen. Het onderzoek is ingesteld na klachten van Europese concurrenten die menen dat Google zich schuldig maakt aan concurrentievervalsing. Volgens drie Europese zoekmachines, waaronder Ciao!, tegenwoordig eigendom van Microsoft, gaat Google oneerlijk om met zowel gesponsorde als gratis zoekresultaten van de concurrentie. De Amerikaanse zoekreus zou de andere zoekbedrijven ten onrechte een lagere plaats in de resultatenlijst geven.

Frankrijk heeft al een antitrustonderzoek

Ook Facebook onder vuur

Onder druk van de Hamburgse privacytoezichthouder Johannes Caspar heeft Facebook zijn 'Friend Finder' op de Duitse netwerksite aangepast. Facebook telt in Duitsland 10 miljoen leden. Wereldwijd heeft de profielsite ruim een half miljard leden.

Friend Finder is een programma op Facebook waarmee leden kunnen kijken of vrienden ook lid zijn van de site. Om dat te zien, moeten leden de e-mailadressen van hun vrienden invoeren op Facebook. Als ze geen lid zijn, kunnen ze ze via Facebook een uitnodiging per mail sturen.

Duitse Facebook-leden krijgen nu een waarschuwing dat de site contact op kan nemen met hun vrienden als ze ervoor kiezen hun e-mailadresboek te uploaden via de Friend Finder.

Volgens Caspar kreeg zijn dienst talloze klachten van mensen die geen lid waren van Facebook omdat ze ongevraagd e-mail kregen van de netwerksite. Ook de nationale privacytoezichthouder en de minister van Consumentenzaken hadden kritiek op Facebook, dat een boete van maximaal 410.000 euro riskeerde voor de privacyovertreding.

'In 2010 gaf Google ruim 5,1 miljoen dollar uit aan lobbyisten'

tegen Google uitgevoerd. De Franse anti-mededingingswaakhond Autorité de la concurrence heeft Google niet kunnen betrappen op onrechtmatige praktijken. Toch heeft de Franse overheid zo'n onbehagelijk gevoel over de dominante aanwezigheid van Google, dat het Franse parlement overweegt om een belasting van één procent op online advertenties te heffen. Deze belasting zou vooral Google treffen omdat het bedrijf de marktleider is op het gebied van online advertenties.

Behavioral targeting

Google opereert zowel op de advertentie-markt als op de zoek- en browsermarkt. Zowel adverteerders als browsermakers worden in de Verenigde Staten aangespoord om respectvoller om te gaan met de persoonlijke gegevens van internetgebruikers. In een voorstel van de Federal Trade Commission (FTC) over online privacy stelt de Amerikaanse concurrentiewaakhond voor dat browsermakers en adverteerders internetgebruikers niet volgen om ze doelgerichte advertenties aan te bieden. Gebruikers moeten kunnen ontsnappen aan behavioral targeting, het aanbieden van advertenties op basis van surfgedrag in het recente verleden. Bedrijven als Google en Microsoft die browsers maken en adverteerders hebben daarom afspraken gemaakt om zogeheten do not track-opties toe te voegen aan hun bladerprogramma's. Een groep adverteerders belooft zich aan deze afspraken te houden. Zowel Google Chrome als Internet Explorer van Microsoft heeft nu een do not track-optie die door de gebruiker zelf ingesteld moet worden.

Google Everything

In Groot-Brittannië groeit net als in Frankrijk en Duitsland het verzet tegen de macht van Google. Enkele volksvertegenwoordigers noemen Google een 'roofdier' en een 'monopolierus'. Ze zijn

bang dat Google de neutraliteit van het zoeken bedreigt. Labourparlementariër Graham Jones wil dat er regels komen om Google aan banden te leggen en de neutraliteit van het zoeken te garanderen. 'Without search neutrality rules to constrain Google's competitive advantage, we may be heading toward a bleakly uniform world of Google everything; Google Travel, Google Finance, Google Insurance, Google Property, Google Telecoms and, of course, Google Books,' aldus Jones tijdens een parlementair debat in januari. Jones is bang dat Britse bedrijven lijden onder het 'Googlepoly' en dat de schatkist benadeeld wordt.

Googles verweer

Google verweert zich op verschillende manieren tegen de vele beschuldigingen en onderzoeken. De meeste beschuldigingen, zoals die van het ongevraagd opnemen van vertrouwelijke data via wifi-netwerken, worden eerst ontkend. Als het bewijs geleverd is, volgen vaak gedetailleerde berichten op de eigen weblogs van Google. Het zoekbedrijf heeft een groot aantal weblogs waarop het bedrijf het publiek op de

hoogte houdt van zowel nieuwe diensten en producten als van juridische kwesties. Google zegt in pers- en blogberichten vaak dat het bedrijf volledig mee zal werken aan onderzoeken. De praktijk is vaak weerbarstiger. In Duitsland duurde het maanden voordat Google bereid was om inzage te geven in de aard van de illegaal opgenomen en opgeslagen gegevens. En meewerken aan onderzoeken wil niet zeggen dat Google stopt met bijvoorbeeld het in kaart brengen van de wereld en het digitaliseren van boeken (in InformatieProfessional 6/2010 is een artikel verschenen over de auteursrechtelijke aspecten van Google Books). In het geval van de do not track-optie van Google Chrome wordt de gebruiker bijvoorbeeld nog steeds gevolgd, maar niet meer lastiggevallen met gerichte advertenties (zie kader).

Een enkele keer slaat Google dreigende taal uit. Zo zei Google een jaar geleden dat het bedrijf zou stoppen met Google Street View in de Europese Unie vanwege de strenge privacywetgeving. Veel Google-gebruikers zouden de dienst missen en het 'de overheid' kwalijk nemen als ze geen gebruik meer zouden kunnen maken van Street View.

Andere privacykwesties

Google Toolbar

Een inwoner van New York, Jason Weber, heeft een proces tegen Google aangespannen omdat hij vindt dat het hulpprogramma Google Toolbar zijn privacy schendt. Toolbar is een programma dat in de browser geïnstalleerd kan worden. Weber voelt zich benadeeld door Google omdat Toolbar persoonlijke gegevens zoals ingevoerde zoektermen aan Google doorgeeft. Google zou volgens Weber gebruikers misleiden door te stellen dat Toolbar gebruikt kan worden zonder persoonlijke informatie met Google te delen. Zodra een gebruiker is ingelogd met een Google-account, voor bijvoorbeeld Gmail of Picasa, worden wel gegevens naar Google doorgestuurd.

Google Buzz

Google heeft onlangs een schikking getroffen van 8,5 miljoen dollar in een rechtszaak om Google Buzz in de Verenigde Staten. Buzz is een sociale

netwerkdienst van Google. Bij de lancering maakte Google zonder toestemming van gebruikers Gmail-contacten openbaar. In Canada heeft een groep gebruikers een proces tegen Google aangespannen wegens privacyschendingen door Buzz. Ze eisen 5.000 dollar per overtreding van de Canadese privacywetgeving.

Google Chrome

De browser van Google biedt sinds kort een functie die gebruikers iets meer privacy biedt. Gebruikers kunnen aangeven dat bepaalde adverteerders hun gegevens niet meer mogen gebruiken voor het aanbieden van doelgerichte advertenties. De 'do not track'-functionaliteit is toegevoegd na een oproep van de Federal Trade Commission aan browsermakers om gebruikers meer bescherming te bieden tegen behavioral targeting (www.ftc.gov/os/2010/12/101201privacyreport.pdf).

Goodwill kweken met vernieuwende diensten is een ander verweer. Een project als Google Art, waarbij gebruikers gratis virtueel in musea kunnen rondkijken en wereldberoemde kunstwerken zoals *De Nachtwacht* van Rembrandt van Rijn tot in het allerkleinste detail kunnen bestuderen, wordt zeer gewaardeerd door internetgebruikers.

Invloed uitoefenen in de politieke arena is volgens Google ook een goede strategie. Het bedrijf geeft veel geld uit aan lobbyen. Naarmate het Google-universum groeit, besteedt het bedrijf meer geld aan lobbyisten om overheden te beïnvloeden. In 2010 gaf Google ruim 5,1 miljoen dollar uit aan lobbyisten, zo blijkt uit de cijfers van de Lobbying Disclosure Act Database. Dat is een kwart meer dan in 2009 en meer dan Yahoo (2,2 miljoen dollar), Facebook (351.390 dollar) en Apple (1,6 miljoen dollar) samen uitgeven aan lobbyen.

Lobbyen is een kwestie van consistent dezelfde boodschap uitdragen om politici en andere machthebbers te beïnvloeden en een bepaald imago van het bedrijf te creëren. In een recente reactie op een mogelijk Europees antitrustonderzoek herhaalt Google-CEO Eric Schmidt een bekende boodschap van Google. Google is vanzelfsprekend bereid mee te werken aan een onderzoek van de Europese Commissie. En waarschijnlijk berusten de klachten van de concurrent op fouten of gaat het slechts om kleine problemen. Of het beeld van het redelijke Google de Europese Unie overtuigt, is de vraag. In het verleden heeft de Commissie laten zien een taaie juridische vechter met een lange adem te zijn. Microsoft kreeg vijftien jaar na de eerste klacht over machtsmisbruik een boete van ruim 1,4 miljard dollar wegens het overtreden van de Europese mededingingswetgeving. De door de EC opgelegde verandering in Windows zorgt ervoor dat het voorheen zo machtige bedrijf nu in razendtempo marktaandeel op de browsermarkt verliest. Google zou hetzelfde kunnen overkomen als het bedrijf niet meer openheid van zaken biedt over de werking van de zoektechnologie en concurrenten blijft benadelen. <

Deel 1 van deze serie 'Imperium van internetgigant blootgelegd' is verschenen in *InformatieProfessional* 1/2 2011.

Marie-José Klaver is *nieuwsredacteur van InformatieProfessional*.

INGRESSUS

Outsourcing

van bibliotheekactiviteiten,
fulltime dienstverlening
tegen parttime kosten

meer weten: info@ingressus.nl

www.ingressus.nl

TELEFOON 023 55 46 275
FAX 023 55 46 280
E-MAIL RANDSTAD@PROBIBLIO.NL
WEBSITE WWW.PROBIBLIO.NL/RANDSTAD

De beste keus in informatieprofessionals

Randstad/ProBiblio bemiddelt
voor de functie van:
informatiespecialist
documentalist
bibliotheecaris/mediathecaris
DIV medewerker
team/projectleider

werven selecteren uitzenden van informatieprofessionals

Van documenten naar informatie

Parlementaire documenten worden op documentniveau ontsloten door de informatiespecialisten van de Tweede Kamer – een relatief arbeidsintensieve procedure. Omdat de transparantie van het parlementaire proces een belangrijk speerpunt is voor de Dienst Informatievoorziening van de Tweede Kamer, zocht zij naar nieuwe ontsluitingsmethoden. Samen met de Universiteit van Amsterdam werden de mogelijkheden onderzocht van een meer informatiegerichte ontsluiting op basis van XML-technologie. Nelleke Aders beschrijft de principes en illustreert enkele nieuwe toepassingen.¹

Nelleke Aders

Wie is...

Nelleke Aders werkt sinds 2004 bij de Tweede Kamer, eerst als informatiespecialist en beheerder van de Parlementsthesaurus. Tegenwoordig is zij als specialist ontsluitingstechnieken als projectleider betrokken bij innovatieve projecten rond de ontsluiting van parlementaire informatie, waaronder het project Linked Data.

Weten hoe vaak Kamerlid X heeft gesproken over onderwerp Y? Benieuwd naar alle uitspraken van Kamerlid Z? En dan liefst zonder tijdrovend zoekwerk in een stapel documenten? Tot op heden is dit nog toekomstmuziek voor de informatievoorziening vanuit de Tweede Kamer. Hoewel in het functioneren van de informatievoorziening van het parlement documenten een sleutelrol spelen, is een volledige ontsluiting van deze documenten, en daarmee een samenhangende toegankelijkheid van parlementaire informatie, voor de gewone burger nog niet volledig gerealiseerd. Buitenlandse voorbeelden, zoals theyworkforyou.com in Engeland,² maar ook een Nederlands initiatief als de politieke zoekmachine PoliDocs,³ ontwikkeld door de Universiteit van Amsterdam, laten zien dat er nog veel te winnen is op dit terrein.

Anno 2011 is het zoeken en vinden van Nederlandse parlementaire informatie een complexe aangelegenheid. In de eerste plaats zijn de documenten niet integraal op één plaats beschikbaar en moet de gebruiker op drie plaatsen zoeken:

- > voor Handelingen (Kamerverslagen, Kamerstukken en Kamervragen) van het zittingsjaar 1814-1815 tot 1 januari 1995 op statengeneraaldigitaal.nl. Een zoekvraag levert volledige documenten in PDF/tekstformaat;

- > voor documenten vanaf 1995 op de website officiëlebekendmakingen.nl, waar een zoekvraag een webversie van het stuk oplevert met links naar PDF en XML. Dit is de opvolger van het welbekende Parlando;

- > voor de meest recente documenten (de zogenaamde 'ongecorrigeerde verslagen') op de website van de Tweede Kamer, www.tweedekamer.nl.

Dat de gebruiker op drie plekken moet zoeken, betekent ook dat deze moet leren omgaan met drie zoeksystemen met naar aard en kwaliteit verschillende metadata en uiteenlopende zoekfunctionaliteit. Bovendien is gebruikers niet altijd duidelijk welke documenten waar staan en vooral of wát wordt gevonden volledig is.

Behalve de beschikbaarheid, is de toegankelijkheid van de documenten een probleem. Met de huidige ontsluitings- en zoekmethoden is het lastig om een antwoord te vinden op specifieke informatie-vragen over het parlementaire proces.

Ontsluiting van informatie

Een effectieve informatie-uitwisseling tussen parlement en burger is een basisvoorwaarde voor een goed functionerende democratie. De 'transparantie' van het parlementaire proces voor burgers en

belanghebbenden is dan ook een speerpunt voor de informatievoorziening van de Tweede Kamer. Transparantie betekent niet alleen dat de informatie volledig, tijdig, betrouwbaar en op een veilige wijze beschikbaar is, het stelt ook eisen aan de toegankelijkheid daarvan. Informatie dient namelijk inzicht te bieden in het parlementaire proces en gebruikers moeten dus in staat zijn om verbanden daarin op het spoor te komen. Omdat de Tweede Kamer zich ten doel stelt dé bron te zijn van parlementaire informatie in Nederland en de transparantie van het parlementaire proces hoog in het vaandel draagt, zijn nieuwe manieren nodig om deze informatie te ontsluiten.

In de parlementaire omgeving wordt een enorme hoeveelheid documenten geproduceerd. Het is dan ook niet overdreven om te stellen dat parlementen functioneren door en via documenten (Griffith, Casini et al. 2007). Vroeger waren dit stapels papieren documenten, die handmatig werden ontsloten door de informatiespecialisten van de Tweede Kamer. Ook in de huidige situatie, na de digitalisering, is deze werkwijze nog steeds noodzakelijk. De ontsluiting gebeurt nog altijd op documentniveau. Handmatig worden aan documenten metadata toegekend (zoals trefwoorden uit de Parlementsthesaurus,

namen van sprekers, et cetera). Dit vormt een arbeidsintensieve procedure die te tijdrovend is om een tijdige, actuele en volledige beschikbaarheid van parlementaire informatie te waarborgen.

Verder sluit deze werkwijze steeds minder aan bij de informatiebehoefte van de gebruiker, die immers primair is gericht op de *inhoud* van de documenten. Mensen willen iets weten over de zogenaamde 'entiteiten' die in de documenten voorkomen, zoals politici, partijen, ministeries en agendapunten. Data over zo'n entiteit vormen slechts een onderdeel van een document, terwijl data over dezelfde entiteit bovendien zijn verspreid over verschillende documenten. Informatiegebruikers hebben niet zo veel aan een stapel documenten als resultaat van hun zoekactie. Zij zijn meer gebaat met een antwoord op hun vaak complexe informatievraag (zie verderop in dit artikel). Om deze informatiegebruikers te bedienen, is een meer verfijnde ontsluiting van parlementaire documenten noodzakelijk.

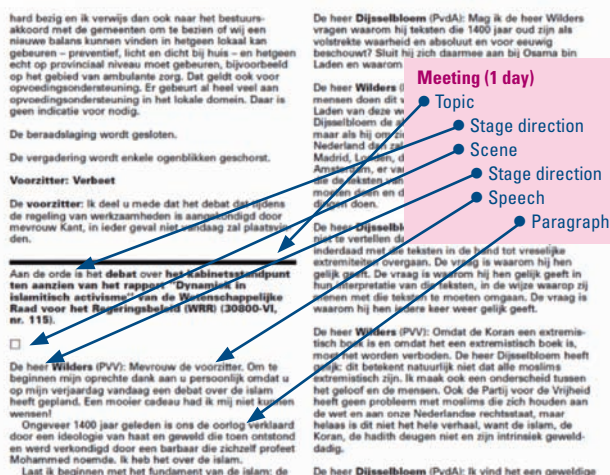
Impliciet wordt expliciet

Het project Linked Data, dat het afgelopen jaar bij de Tweede Kamer werd ingezet in samenwerking met het Informatica Instituut van de Universiteit van Amsterdam,⁴

Effectieve informatie-uitwisseling tussen parlement en burger is een basisvoorwaarde voor een goed functionerende democratie'

heeft laten zien dat er voor bovengenoemde problemen een oplossing mogelijk is. In de eerste plaats zorgt 'slimme' XML-technologie ervoor dat handmatige activiteiten bij de ontsluiting van parlementaire informatie kunnen worden geautomatiseerd. Bovendien kan parlementaire informatie op een meer verfijnde manier dan voorheen worden ontsloten. Samengevat in de woorden: *van documenten naar informatie* (Marx and Aders 2010).

Debatten in het parlement zijn al jarenlang onderworpen aan geschreven en ongeschreven regels en dat geldt eveneens voor woordgebruik en typografie van de verslagen. In de full-text van deze documenten is dan ook nogal wat impliciete informatie verborgen.

Figuur 1 - Elementen in de Handelingen

```
<p docno="h-tk-20092010-41-4027.1.1.1.1">Ik heet de minister-president en beide viceministers-presidenten van harte welkom. Ik geef het woord aan de heer Pechtold van D66.</p>
</speech>
</scene>
<scene docno="h-tk-20092010-41-4027.1.2" speaker="Pechtold" party="D66" function="De heer" title="De heer Pechtold (D66)" MPid="02993">
<speech party="D66" docno="h-tk-20092010-41-4027.1.2.1" speaker="Pechtold" function="De heer" MPid="02993">
<stage-direction type="spreker">De heer Pechtold (D66)</stage-direction>
<stage-direction type="wie">
<wie>
<anspr>De heer</anspr>
<naam>Pechtold</naam>
<partij>D66</partij>
</wie>
</stage-direction>
<p docno="h-tk-20092010-41-4027.1.2.1.2">Voorzitter. Deze premier heeft in vijf uur tijd de coalitie toe op het bot verzeurd en het kabinet in een crisis gestort. Zo verdween de inhoud uit beeld: de besluitvorming over het politiek steunen van de oorlog in Irak. Een oorlog die tot op de dag van vandaag Irak een van de meest onveilige landen maakt, een oorlog waardoor meer dan 2,5 miljoen mensen ontheemd raakten en sinds 2003 minstens 100.000 doden vielen, terwijl de Amerikanen Irak binnenvielen om democratie te brengen. Wat kenmerkt een democratie? Dat de macht zich aan de wet houdt en aan het internationaal recht, zeker in Nederland. Artikel 90 van onze Grondwet zegt: de regering bevordert de ontwikkeling van de internationale rechtsorde. Daar zou het vanavond om moeten gaan.</p>
<p docno="h-tk-20092010-41-4027.1.2.1.3">Wat heeft deze premier bezield dat hij de conclusies van de commissie-Davids diskwalificeert als "ook maar een mening"? Het gaat om conclusies over het ontbreken van een volkenrechtelijk
```

Figuur 2 - Identifiers in XML-tekst

Verder is van elk woord dat gesproken wordt in de Tweede Kamer bekend:

- > wanneer het is gezegd;
- > door wie het is gezegd;
- > in welke functie;
- > namens welke partij;
- > in welke context het is gezegd;
- > en wie bij de uitspraak aanwezig waren.

In het proces ‘van documenten naar informatie’ maken we de impliciete informatie, die in parlementaire documenten is vervat, expliciet en leggen deze vast in een XML-weergave van het document. De UvA realiseerde dit door tekstanalyse, datamining, named entity recognition, normalisatie, Natural Language Processing en Information Retrieval-technieken.

Fundament

Het tweede principe op de weg van documenten naar informatie is, dat *impliciete verwijzingen* naar entiteiten in de tekst worden *omgezet in hyperlinks*, zoals Tim Berners Lee, de grondlegger van Linked Data, dat formuleerde: Gebruik URI's als namen voor dingen, en gebruik http-URI's zodat mensen die op kunnen zoeken (Berners-Lee 2006). Om een duurzame toegankelijkheid te waarborgen, dient dan natuurlijk gebruik te worden gemaakt van een permanent identificatiemechanisme. Permanente of persistente identifiers (PID's) voor digitale objecten zijn namen voor objecten die *uniek* zijn, die het object *altijd* zullen identificeren en die ook in de toekomst nog kunnen worden *vertaald* naar de fysieke bestandslocatie en het opgevraagde bestand terugleveren. Zo

vormen PID's de basis van Linked Data.

In de praktijk vereist een PID een *resolver*, die een URL vertaalt naar de fysieke bestandslocatie en het opgevraagde bestand teruglevert, een *namespace* om termen uniek te identificeren en een praktijk van *unieke naamgeving* binnen een organisatie. Bij de Tweede Kamer zijn PID's nodig voor onder meer (onderdelen van) documenten en voor entiteiten zoals personen, partijen en organisaties. Voor parlementaire documenten bestaat reeds jarenlang een unieke naamgevingspraktijk, terwijl voor politieke entiteiten, zoals politici, een extern identificatiesysteem beschikbaar is.⁵ Een politieke namespace is eenvoudig te realiseren en ook een resolvingsysteem is voorhanden.⁶ Voor een Linked Data-benadering van de Nederlandse parlementaire data dient elk tekstelement en elke entiteit in de data linkbaar gemaakt te worden door een PID in de XML-tekst.

Van PDF naar XML

Dat politiek en theater een zekere overeenkomst vertonen, zal blijken uit de volgende beschrijving van het proces van documenten naar informatie (Gielissen and Marx 2009).

Wanneer we kijken naar het verslag van een vergadering van het parlement (bijvoorbeeld de Handelingen), dan is daarin een drietal hoofdelementen te onderscheiden:

- > de onderwerpen die aan de orde komen (agendapunten of *topics*);
- > de uitspraken of betogen (*speech*), mogelijk bestaande uit meerdere alinea's of paragrafen (*p*): alles wat wordt gezegd.

Dit in combinatie met 'regieaanwijzingen' (*stage directions*) zoals naam van de spreker, de partij en rol;

- > niet-verbale inhoud en acties, zoals: lijst aanwezig/afwezig, beschrijving van acties zoals: 'applaus' of 'geroffel op de bankjes', stemmingsuitslagen, et cetera (eveneens *stage directions*).

Al deze elementen zijn in het verslag herkenbaar door vaste tekstuele en typografische kenmerken: een dikke streep en de uitdrukking 'Aan de orde is' geeft bijvoorbeeld het begin van een nieuw onderwerp aan. Een opvallend element in de Handelingen is verder het 'blokje'. Dit markeert binnen een onderwerp wie er in de navolgende opeenvolging van sprekers wordt geïnterrumped. We noemen dit een scene (zie figuur 1).

Duidelijk is dat een dergelijke analyse de basis legt voor de omzetting van het platte PDF-document naar een gelaagde en informatierijke XML-structuur. In DTD-notatie:

meeting	→ (topic)+
topic	→ (block)+
block	→ (speech stage direction)+
speech	→ (p stage direction)+
p	→ (#PCDATA stage direction)*
stage direction	→ (#PCDATA)

De tekstelementen die op deze wijze expliciet zijn gemaakt, kunnen nu worden voorzien van permalinks, terwijl entiteiten in de teksten linkbaar worden gemaakt door deze aan te vullen met een PID in de XML-tekst. Op deze wijze zijn we in staat een verfijnde en informatiegerichte

Zoek verder: Zoek

Sorteer op: relevantie | datum (nieuwste eerst) | datum (oudste eerst)

5 meest voorkomende personen:

- Eurlings: 66 hits
- Duvendak: 61 hits
- Van der Steenhoven: 51 hits
- Gales: 49 hits
- Van der Ham: 48 hits

5 meest voorkomende partijen:

- GroenLinks: 144 hits
- CDA: 123 hits
- Pvd: 118 hits
- VVD: 87 hits
- PvdA: 67 hits

5 meest voorkomende jaren:

- 2002: 223 hits
- 2007: 161 hits
- 2001: 82 hits
- 2005: 61 hits
- 2003: 49 hits

+/- Moties

Meer moties

1 MOT

Invoering van de kilometerheffing.

ChristenUnie

Invoering van de kilometerheffing. Nota over de toestand van 's Rijks Financien, mobiliteitsstarieven

Rouvoet 2003-09-18 Geen bron beschikbaar

Een kilometerheffing voor zware vrachtwagens.

Figuur 3 - Fragment uit resultaatsscherm PoliDocs

Op de spreekstoel	Achter de interruptiemicrofoon										Voorzitter	Totaal
	Kant	Van Geel	Rutte	Hamer	Wilders	Slob	Halsema	Pechtold	Thieme	Van der Vlies	Verdonk	
Kant	14	5	-	10	3	-	1	3	-	-	-	3
Van Geel	18	28	10	-	4	-	8	10	8	4	4	14
Rutte	-	14	35	17	-	9	13	-	4	-	-	9
Hamer	24	-	4	46	-	-	6	20	-	2	7	11
Wilders	-	5	-	3	11	2	11	6	-	-	-	7
Slob	-	-	-	-	-	5	-	10	-	-	4	6
Halsema	-	-	-	-	-	2	1	2	-	-	-	3
Pechtold	-	-	-	4	-	5	3	8	-	-	-	7
Thieme	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Van der Vlies	-	-	-	-	-	-	-	1	3	2	-	3
Verdonk	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-	3	2
Totaal	56	52	49	80	18	23	44	63	15	8	18	65

Figuur 4 - Wie valt wie aan, Algemene Beschouwingen, 17/09/2008
Bron: M. Marx. Meteen naar de juiste plek <|ELEMENT, Jaargang 15, Nr 1, 4-7, 2009
<http://politicalmashup.nl/2009/04/meteen-naar-de-juiste-plek/>

ontsluiting te realiseren, die aanzienlijk minder handmatige input vraagt dan voorheen (zie figuur 2).

Nieuwe mogelijkheden

Door bovenbeschreven procedure ontstaan interessante nieuwe mogelijkheden. We kunnen bijvoorbeeld meer verfijnd zoeken en zoekresultaten op betekenisvolle wijze presenteren (1), we zijn in staat complexe informatievragen te beantwoorden en informatie op nieuwe manieren weer te geven (2) en het is mogelijk automatisch linkbare inhoudsopgaven te creëren (3).

Entry point retrieval

Zoeken met een zoekmachine levert meestal een geordende lijst met zoekresultaten (documenten) op. Entry point retrieval is een meer verfijnde manier van zoeken waarbij de zoekmachine binnen elk resultaat bovendien suggesties doet waar met lezen te beginnen (*entry points*). Deze functionaliteit is vooral handig bij moeilijk doorzoekbare documenten, zoals omvangrijke tekstdocumenten waarin veel verschillende onderwerpen aan de orde komen, wat bij de Handelingen van de Tweede Kamer bij uitstek het geval is (Kaptein en Marx 2010).

Wanneer het document niet meer de standaard retrievaleenheid is, dient een andere keuze te worden gemaakt. In een retrievalssysteem voor parlementaire informatie is de uitspraak of het betoog een geschikte optie. Het resultaat van een zoekactie bevat dan bijvoorbeeld de elementen zoals

weergegeven in figuur 3, gerealiseerd in bovengenoemde zoekmachine PoliDocs (Gielissen and Marx 2009).

Zoekresultaat is een op relevantie geordende lijst van uitspraken die entry points zijn voor een debat over een bepaald onderwerp, gepresenteerd per jaar, per partij en per politicus.

Beantwoorden van complexe informatievragen

Informatievragen van gebruikers van parlementaire informatie kunnen tamelijk complex zijn. Iemand zoekt bijvoorbeeld naar uitspraken van Jan-Peter Balkenende (als minister-president) over het milieu, waarin hij reageert op een interruptie door een lid van een bepaalde politieke partij. Deze informatievraag heeft de volgende impliciete structurele beperkingen: het zoekresultaat moet bestaan uit uitspraken (geen documenten), en alleen die uitspraken waarin Balkenende (in zijn rol van minister-president) spreker is en die geïnterrumped worden door een lid van de gevraagde politieke partij. De inhoud van de uitspraken moet het milieu betreffen.

Wetenschappers aan de UvA (Centrum voor Wiskunde en Informatica) ontwikkelen samen met het bedrijf Spinqe een zoekstelsel waarmee deze complexe vragen ook door leken gesteld kunnen worden.

Zo kunnen we ook in een kruistabel zichtbaar maken welke sprekers iemand hebben geïnterrumped tijdens een debat, zoals in figuur 4. Wanneer we gelijksoortige informatie in grafische vorm weergeven, ziet het er veel 'spannender' uit en wordt het verloop van een debat tussen de Ka-

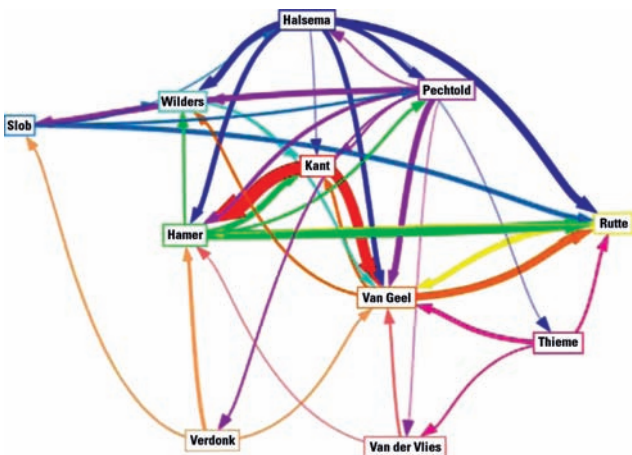
merleden op een verrassend inzichtelijke manier in beeld gebracht (zie figuur 5).

Automatisch creëren van inhoudsopgaven

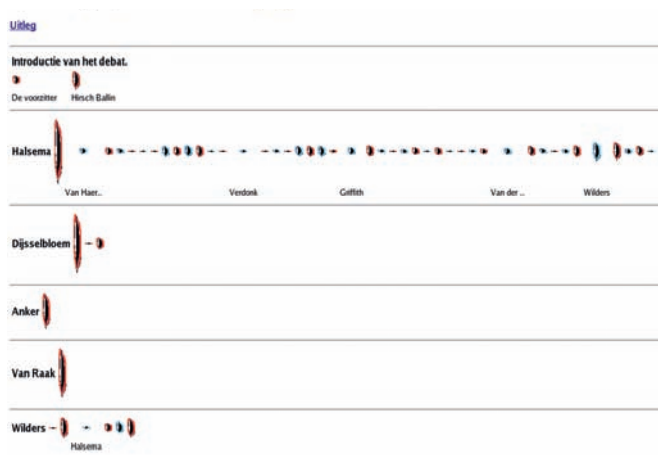
Verslagen van parlementsvergaderingen zijn vaak omvangrijk. Als antwoord op een zoekvraag geeft de zoekmachine van Staten-Generaal Digitaal (www.statengeneraaldigitaal.nl) het gehele verslag terug, zonder inhoudsopgave.

Omdat de onderwerpen expliciete elementen zijn in de XML-versie van de data, kunnen automatisch inhoudsopgaven worden gecreëerd, die zijn gelinkt aan de betreffende passages. Vervolgens kan dit door gebruik te maken van de eerder genoemde blokstructuur nog verder worden uitgesplitst. De tijdlijnen in figuur 6 zijn in feite navigatiemenu's die zijn op te vatten als inhoudsopgave. Elk mondjje bevat een hyperlink naar precies dat gedeelte van het verslag waar de tekst van de uitspraak is te vinden. Figuur 7 toont de 'inhoudsopgave' van de meest recente debatten op www.tweedekamer.nl.

'De full-text van parlementaire documenten bevat nogal wat impliciete informatie'

Figuur 5 - Attaquogram of interruptiegraaf. Bron: M. Marx. Meteen naar de juiste plek <|ELEMENT, Jaargang 15, Nr 1, 4-7, 2009. <http://politicalmashup.nl/2009/04/meteen-naar-de-juiste-plek/>

Figuur 6 - Visualisatie van het debat over de beveiliging van Ayaan Hirsi Ali

Tot slot

Bij het begrip Linked (Open) Data wordt meestal gedacht aan gestructureerde data. In de context van de Tweede Kamer heeft Linked Data echter betrekking op de ongestructureerde (eigenlijk halfgestructureerde) tekstuele data in parlementaire documenten. Het Linked Data-aspect komt dan naar voren in de manier waarop de entiteiten en de structurele elementen daarvan, linkbaar worden gemaakt en op die manier worden verrijkt.

Door deze technologie in te zetten voor de informatievoorziening van de Tweede Kamer kunnen we winst behalen voor een diepere ontsluiting van parlementaire informatie enerzijds en voor de automatisering van handmatige handelingen anderzijds.

Wanneer de Tweede Kamer dé bron wil zijn van parlementaire informatie in Nederland, gaat het er in de eerste plaats om, betrouwbare, actuele én verrijkte data over het parlementaire proces beschikbaar te stellen aan de samenleving. De in dit artikel genoemde specifieke toepassingsmogelijkheden van de beschreven technologie zijn slechts voorbeelden. Op welke manier de – na deze verrijking kwalitatief hoogwaardige – data van de Tweede Kamer vervolgens worden ingezet, welke applicaties ermee worden gerealiseerd, is niet een vraag die de Tweede Kamer op voorhand dient te beantwoorden. De Tweede Kamer is ook niet de partij die – behalve misschien voor intern gebruik – dit soort toepassingen zal gaan realiseren. Dat is aan de gebruikers van onze data. Ook dát is een Linked Data-principe.

Noten

- 1] Met dank aan dr. M. (Maarten) Marx, Instituut voor Informatica, Universiteit van Amsterdam.
- 2] De Britse website www.theyworkforyou.com (MySociety) maakt sinds 2004 de Britse parlementsvergaderingen doorzoekbaar en annotateerbaar, gebruik makend van officiële Hansards (Handelingen) en van publiek beschikbare data.
- 3] De zoekmachine PoliDocs voor de Handelingen der Staten-Generaal (www.polidocs.nl) werd in 2008 ontwikkeld (UvA: Gielissen, De Groot, Marx). Doel was het ontwikkelen van een zoekmachine voor Nederlandse Kamerstukken met dezelfde functionaliteit als TheyWorkForYou.
- 4] Het project gebruikt technologie en kennis ontwikkeld in het Political Mashup-programma, een universitair onderzoeksprogramma (Universiteiten van Amsterdam, Tilburg en Groningen), waarin politicologen, historici, informatici en tekstwetenschappers samenwerken om politieke data toegankelijk te maken. <http://politicalmashup.nl>.
- 5] Parlementair Documentatie Centrum (PDC), Universiteit Leiden.
- 6] DANS (Data Archiving and Networked Services) is betrokken bij ontwerp en invoering van een infrastructuur om 'persistent identifiers' toe te passen en richte samen met KB en SURF een resolver in.

Referenties

- 1] Berners-Lee, T. (2006, 2009-06-18). 'Linked Data.' *Design Issues*. Retrieved January 13, 2011. www.w3.org/DesignIssues/LinkedData.html.
- 2] Gielissen, T. and M. Marx (2009). The design of PoliDocs: a web information system for the disclosure of Dutch parliamentary publications. *Sixth International Workshop on Web Information Systems Modeling (WISM)*. Amsterdam.
- 3] Gielissen, T. and M. Marx (2009). Exemplification of parliamentary debates. *Proceedings of the 9th Dutch-Belgian Information Retrieval Workshop (DIR 2009)*. Twente: 19-25.
- 4] Griffith, J. C., G. Casini, et al. (2007). ICT in Parliaments: Current Practices, Future Possibilities. *World e-Parliament Conference*. Geneva, Switzerland, Global Centre for Information and Communication Technologies in Parliament.
- 5] Kaptein, R. and Marx (2010) 'Focused retrieval and result aggregation with political data.' *Information Retrieval*, 22 DOI: 10.1007/s10791-010-9130-z.
- 6] Marx, M. and N. Aders (2010). From documents to data: linked data at the Dutch Parliament. *Online Information 2010*. London, Incisive Media: 17-22.

> Algemeen
> Kamerstukken
> Verzoekschriften
> Anticumulatie Ziektewet en Werkloosheidswet
> Regeling van werkzaamheden
> Anticumulatie Ziektewet en Werkloosheidswet
> Draad
> Mevrouw Vermeij (PvdA)
> De heer Ulenbelt (SP)
> Mevrouw Koser Kaya (D66)
> De heer Klaver (GroenLinks)
> Minister Kamp
> Mevrouw Vermeij (PvdA) (Motie)
> De heer Ulenbelt (SP) (Motie)
> Minister Kamp

Aan de orde is het speeddebat over het uitstellen van de behandeling van de Wet anticumulatie Ziektewet en Werkloosheidswet (32464).

Mevrouw Vermeij (PvdA):

Voorzitter. Vanochtend vroeg kregen wij een brief van de minister waarin hij schrijft dat hij meer tijd nodig heeft om te reageren op de brieven van de Landelijke Cliëntenraad en de FNV. Ik zie in de banken een batterij aan ambtenaren zitten. De brieven zijn al dagen oud. Ik weet dat in de tas van de minister al lang een reactie zit op de brieven van de Landelijke Cliëntenraad en de FNV over dit wetsvoorstel, maar dat wij die niet krijgen, omdat wij hier het debat niet mogen voeren. Ik verneem graag van de PVV wat zij vindt van deze wet, die de rechten op de WW van zieke mensen ernstig beknot en dus ook in strijd is met het gesloten coalitieakkoord.

In plaats van orde op zaken te stellen bij het UWV -- waar ken ik die verkiezingsleuze van? Die kwam rechtstreeks bij de VVD vandaan -- neemt de minister in deze wet rechten af van zieke werknemers. Dit is onrechtvaardig en onterecht, terwijl alle onderzoeken aantonen dat het UWV werkelijk geen poot uitsteekt naar zieke vangnetters om hen te

Figuur 7 - Inhoudsopgave plenaire vergadering 16 december 2010, www.tweedekamer.nl

Welke informatie of documenten moet ik bewaren en voor hoe lang, wat kan ik weggooien en op welke wijze, maar ook: wie is eigenaar van mijn informatie en hoe maak ik daar afspraken over? In de nieuwe serie Recht op informatie behandelen Theo Bosboom en Marc Jansen van Dirkzwager advocaten & notarissen dergelijke kwesties. Jansen trapt af met het vraagstuk: Heeft het zin om papieren documenten te bewaren?

Bewijs mag volgens de wet worden geleverd met ‘alle middelen’ en de waardering van het bewijs is volledig aan het oordeel van de rechter overgelaten. Op die vrije bewijswaardering door de rechter is één belangrijke uitzondering: ondertekende schriftelijke stukken leveren dwingend bewijs op. Dat wil zeggen dat de rechter de inhoud van dit stuk voor waar moet aannemen. Dat

Zo af en toe leidt deze theorie

Vragen?

[illegible]

Verder moet u in de afweging behalve het bewijsrecht natuurlijk ook andere relevante wetgeving betrekken. Zo stelt het privacyrecht grenzen aan het gebruik van gedigitaliseerde persoonsgegevens. Ook is denkbaar dat sectorspecifieke wetgeving nadere eisen stelt aan het bewaren van documenten. Zo geldt voor organisaties op wie de Archiefwet van toepassing is niet het adagium 'vernietigen mag, mits...', maar juist 'vernietigen mag niet, tenzij...'.

03 / 2011 | InformatieProfessional - 29

Juweeltjes opdiepen tijdens Openbaarheidsdag

De eerste dinsdag van 2011 was voor het Nationaal Archief weer een bijzondere dag. Sinds vorig jaar heeft het NA deze dag namelijk uitgeroepen tot Openbaarheidsdag. Bepaalde documenten, archieven en archiefbestanden zijn vanaf die datum openbaar geworden en dus toegankelijk. Sierk Plantinga, archivaris van het Nationaal Archief, beschrijft zijn ervaringen.

Sierk Plantinga

maandag 03 januari

Altijd een beetje een rare dag, die eerste werkdag na alle feestelijkheden van december. De meeste collega's – ikzelf ook – hebben er een korte vakantie op zitten. Vandaag is iedereen er weer. We lopen bij elkaar langs om nieuwjaarswensen uit te wisselen, komen samen voor de Nieuwjaarsspeech van onze directeur en heffen samen het glas op het nieuwe jaar.

Tussen alle gezelligheid door moet er wel gewerkt worden, want morgen is het Openbaarheidsdag. Op die dag valt er een schat aan informatie vrij. Alleen de inventaris van het materiaal telt al bijna zevenhonderd pagina's.

Rond september zijn we begonnen met de voorbereidingen. Ons informatiebeheersysteem geeft met één druk op de knop de lijst vrij, met alles wat met ingang van 1 januari van het nieuwe jaar volledig openbaar wordt. Dat is dus niet zo moeilijk; het echte werk begint daarna pas. Eerst met een check op de privacygevoeligheid, die buiten ons beheersysteem valt. We hebben nu eenmaal niet alleen te maken

met de Archiefwet 1995, maar ook met de Wet Bescherming Persoonsgegevens.

Is eenmaal vastgesteld welk materiaal echt volledig toegankelijk is voor iedereen die er in wil kijken, dan begint de grote klus voor de depotbeheerders: alle etiketten met groene stip, die betekent: 'beperkt openbaar', moeten worden verwijderd. Dat gaat om duizenden dozen, als je het hebt over een inventaris van zevenhonderd bladzijden.

Verschillende media hebben – voor we zelf ruchtbaarheid hebben gegeven aan Openbaarheidsdag – zelf al aangeklopt met de vraag of ze inzage mogen krijgen in het materiaal.

Onder meer het NOS Journaal heeft interesse getoond. Met Pauline Broekema heb ik vandaag een achtergrondgesprek over het dossier Dudok, de architect die na de oorlog voor een Eeraad voor de architectuur moest verschijnen. Ook maken zij en haar cameraman opnames in het archief. Ik ben benieuwd naar wat Broekema ervan gemaakt heeft – morgenavond 8 uur het journaal kijken. <

dinsdag 04 januari

Vandaag is het zover. Ik ben standby in de studiezaal, om te helpen bij de interpretatie van dossiers en stukken. Om het deftig te zeggen: ik plaats dingen in een context en kan helpen bij het zoeken in de inventarissen. Het loont nou eenmaal om iets dieper te speuren en even de tijd te nemen om verder te kijken in de archieven.

In de studiezaal is het iets drukker dan anders op dinsdag, maar vorig jaar zat de studiezaal voller. Oorzaak: anders dan afgelopen jaar valt dit jaar niets vrij over prins Bernhard. Vorig jaar dook het journaal op Lockheed en ja, daarbij steekt de Christelijke Bond van Schoenwinkeliers in Nederland (1951-1986) een beetje schril af.

Op het eerste gezicht, zeg ik daarbij, want wie wat verder inzoomt op de lijst kan zien dat er wel degelijk juweeltjes uit de dozen kunnen worden opgediept. Zo zijn er deze keer veel stukken die passen onder de noemer 'naweeën van de

Tweede Wereldoorlog'. Stukken van de Raad van Beroep voor de Perszuivering, bijvoorbeeld. Dat beroepsorgaan werd in het leven geroepen om uit hun functie gezette 'foute' journalisten, correspondenten en persfotografen te horen.

Ook de archieven van de Eeraden voor de Kunst – bedoeld voor de kunstzuivering – zijn onder de naweeën te scharen. Voor elke tak van kunst was een speciale Eeraad. In de stukken is dus van alles te vinden over orkesten, operagezelschappen, schrijvers en architecten. In die laatste categorie valt het dossier Dudok, waar het NOS Journaal, zoals gezegd, een item over maakt.

Een mooi item, blijkt, als ik 's avonds naar de televisie kijk. Hoe het weerwoord van een architect, opgetekend door een nijvere notulist, zestig jaar later opeens weer actueel is – dat is bijzonder om te zien. Staaltje van vakmanschap van Pauline Broekema. <

woensdag 05 januari

We kijken terug op Openbaardag en op de media-aandacht die dat heeft opgeleverd. Want laten we eerlijk zijn: de dag is bedoeld om onze schatkamer in de etalage te zetten. We hopen op mooie verhalen van journalisten, die historisch geïnteresseerde lezers/kijkers inspireren tot een bezoek aan ons Archief.

Over aandacht hebben we niet te klagen: in kwaliteitskranten, de regionale pers, in het NOS Journaal en in blogs komt Openbaardag aan de orde.

Sommigen hadden gehoopt op de massale toestroom van journalisten zoals afgelopen jaar. Dat snap ik best, maar wij zijn het Nationaal Archief; een

schatkamer voor wie wil komen schatgraven. Wie goud zoekt, moet bereid zijn heel wat zand door de vingers te laten glijden. Soms komen er ellenlange bestanden van de burgerlijke stand vrij. En archieven van zwembonden en schoenwinkeliers. Niet elk jaar zit de verzameling van vrijgekomen stukken vol pikanterieën. Punt.

Mooi om te zien dat het NOS Journaal effect heeft. In de studiezaal was vandaag al iemand, die kwam spitten in het Dudokdossier. Een verre verwant van de architect.

Ongetwijfeld zullen de komende tijd meer mensen komen, die zich willen verdiepen in zaken die aandacht hebben gekregen in de pers. <

donderdag 06 januari

Vandaag weer een gewone werkdag. Ik beantwoord vragen van onderzoekers, per mail en telefoon. Zo krijg ik een vraag over de plaatsing van een foto. De onderzoeker werkt aan een boek over een verzetsgroep. De foto is van een van de nog levende leden ervan, die echter niet wil meewerken aan de publicatie. Mag alleen die foto dan wel?

Verder help ik mensen op weg in de studiezaal en denk nog even na over Openbaardag. Kijk, in Engeland hebben ze zo'n dag en dat is al jaren een waar spektakel. Dat komt omdat ze daar pas recent de WOB hebben ingevoerd. Tot voor kort was het dus heel eenvoudig aan de andere kant van de Noordzee: alles zat dertig jaar potdicht. En daarna was alles volledig openbaar.

In Nederland hebben we dat altijd anders gedaan. Pragmatisch – een van onze grote tradities. Als het om overheidsmateriaal gaat, dan hebben we de zaken nu heel aardig voor elkaar. Vroeger was dat wel anders. Zo zijn er oude archieven van het ministerie van Overzeese Gebieds-

delen, later Koloniën, het huidige Buitenlandse Zaken, waarvan toentertijd was bedacht om de zaak gewoon voor 75 jaar op slot te gooien. Kon niemand lastige vragen stellen over Indonesië.

Die tijd ligt ver achter ons – en zal nog verder achter ons komen te liggen, vermoed ik, onder invloed van WikiLeaks en de sociale media. Toegankelijkheid en openbaarheid zijn daarin sleutelbegrippen. Er komen spannende tijden aan voor archivissen en andere informatiespecialisten, zoveel is zeker.

Over een paar jaar kun je vanuit huis, ook al is het drie uur 's nachts, gewoon je laptop aanzetten en inloggen op het Nationaal Archief. 'The times they are a changing'. Mooi en goed, maar ook een beetje weemoedig stemmend voor een oude rot als ik. Ik vind namelijk niets zo leuk als praten met mensen die bezig zijn hun weg te vinden tussen de inventarissen. Die aan de hand daarvan de werkelijkheid reconstrueren. Met nieuwe feiten komen. En dat ook nog eens mooi opschrijven. <

SIERK PLANTINGA

03.01-07.01.2011

Foto: Feroed Saddam, Nationaal Archief

vrijdag 07 januari

Ik heb een vrije dag. Even geen teksten. Geen mails, geen telefoontjes, geen collega's, geen dossiers. Tijd voor zee en zand. Tijd voor een strandwandeling. Ik mijmer nog wat na over de afgelopen week en er schiet mij een anekdote te binnen over een vroegere baas van me. Die zei tegen mij, als jong broekie: 'Archivaris is het belangrijkste beroep dat er bestaat'. Toen ik tegen wilde werpen, dat chirurgen mij ook best belangrijk leken, was hij me voor, en zei: 'Hoe denk je anders langs Petrus te komen, zonder stukken?' <

Juridische haken en ogen bij het delen van data

Bij het delen van onderzoeksdata dienen leveranciers, afnemers en tussenpersonen, zoals (universiteits)bibliotheken, zich bewust te zijn van mogelijke juridische obstakels. Allard Ringnalda bespreekt drie relevante juridische regimes: het intellectueel eigendomsrecht, het contractenrecht en het privacyrecht.

Allard Ringnalda

Als data worden gedeeld, moet ook de vraag naar hun juridische status worden gesteld. Mag een onderzoeker zijn primaire onderzoeksdata zomaar aan derden aanbieden? En mogen gedeelde data zonder meer worden hergebruikt voor nieuw onderzoek? Hoewel het ondoenlijk is om een eenduidig antwoord op dergelijke vragen te geven, komen hierna in vogelvlucht drie relevante juridische regimes aan bod: het intellectueel eigendomsrecht, het contractenrecht en het privacyrecht. Hoewel de definitie van onderzoeksdata ook voor het juridische perspectief van belang is, ligt de nadruk in dit artikel niet op definitiekwesties. Het doel is hier vooral om te laten zien dat uit het recht een aantal belangrijke obstakels voor het delen en hergebruiken van onderzoeksdata kunnen volgen. Daarbij staan dus vooral de definities van juridische begrippen centraal. Per regime zal

steeds kort worden nagegaan in hoeverre van toepassing op onderzoeksdata sprake kan zijn.

Intellectueel eigendomsrecht

Door het intellectueel eigendomsrecht kunnen diverse soorten immateriële 'creaties van de geest' worden beschermd tegen ongeoorloofde overname of hergebruik. Beschermd creaties kunnen niet zomaar worden gedeeld. Voor onderzoeksdata zijn met name het auteursrecht en databankenrecht van belang.

In juridische termen geeft het auteursrecht de maker van een werk het exclusieve recht dat werk openbaar te maken en te verveelvoudigen. Een ander mag een auteursrechtelijk beschermd werk niet zonder toestemming gebruiken. Onder gebruik valt bijvoorbeeld het beschikbaar stellen, kopiëren en publiceren van een werk.

Niet ieder werk wordt door het auteursrecht beschermd. Het auteursrecht beschermt de creativiteit van de auteur: slechts wanneer hij subjectief bepaalde keuzes heeft gemaakt, is bescherming geboden. Vereist is dat het werk een *eigen, oorspronkelijk karakter* heeft en *het persoonlijk stempel van de maker* draagt. Als vuistregel kan men nagaan of twee auteurs, onafhankelijk van elkaar, tot exact hetzelfde werk zouden kunnen zijn gekomen. Als dat zo is, zal vaak niet sprake zijn van auteursrechtelijke bescherming: de vormgeving van het werk berust dan niet op creatieve, subjectieve keuzes maar is eerder door objectieve maatstaven bepaald, zoals technische standaarden die geen ruimte laten voor persoonlijke afwegingen.

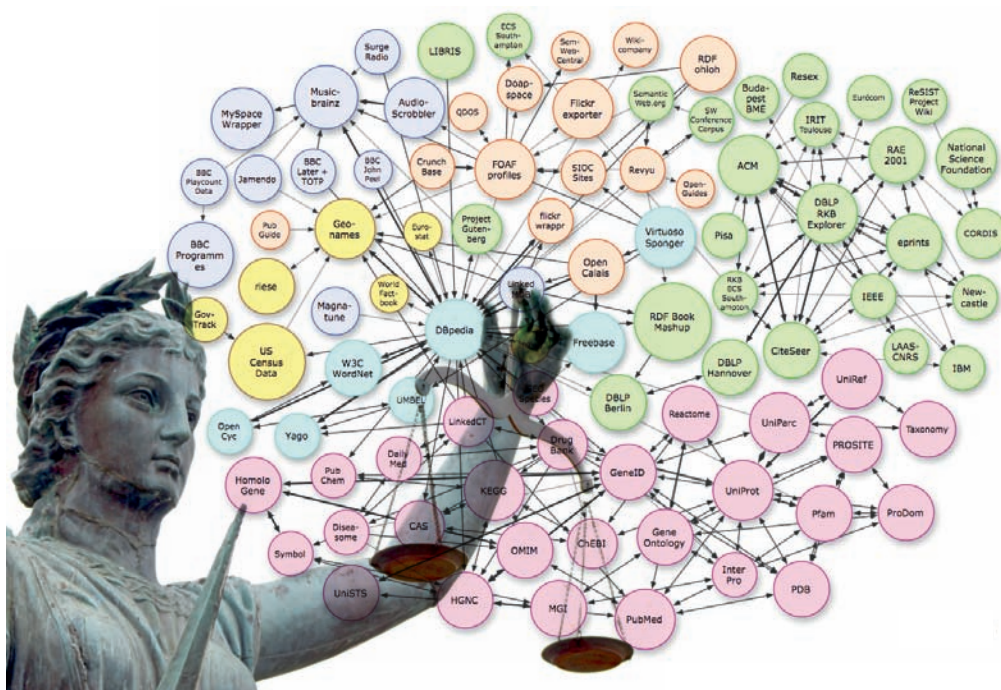
Bovendien moet juridisch gezien een onderscheid worden gemaakt tussen de *vorm* van een werk en de *inhoud* ervan. Grof gezegd beschermt het intellectueel eigendomsrecht alleen de vorm waarin informatie is gegoten, en niet de informatie zelf. Informatie kan niet worden gemonopoliseerd, ongeacht hoe creatief of oorspronkelijk de ontdekking ervan ook is. Informatie mag dus vrij worden gebruikt, mits de auteursrechtelijk beschermde vorm niet wordt overgenomen. Om die reden mag men – behoudens citaten – niet zonder meer stukken van een publicatie overnemen, maar wel de onderliggende informatie (de data) gebruiken voor een eigen betoog.

Onderzoeksdata zijn vooral informatie en weinig vorm. Toch kunnen ze ook door het auteursrecht beschermd zijn. Ook ruwe data zijn immers in een bepaalde vorm vastgelegd. Als de maker bij het vastleggen van de data veel vrijheid heeft gehad en dus creatieve, subjectief bepaalde keuzes heeft moeten maken, zal auteursrechtelijke bescherming snel worden aangenomen. Voorbeelden zijn veldnotities, observatiebeschrijvingen, fotografie (mits niet mechanisch gemaakt), kaarten of

interviewvragen en -antwoorden. Voor de vastlegging van meetgegevens is auteursrechtelijke bescherming moeilijker voor te stellen. Toch kan de selectie en verwerking van feitelijke gegevens beschermd zijn, ook al heeft de maker zich daarbij laten leiden door objectieve standaarden (zoals het opstellen van een tabel voor statistische analyse). Er moet echter wel sprake zijn van keuzevrijheid: als de vormgeving van de data puur op noodzakelijkheid is gebaseerd, kan ze niet auteursrechtelijk beschermd zijn.

Ook het *databankenrecht* is van belang. De wet definieert een databank als een doorzoekbare verzameling van zelfstandige gegevens. Anders dan bij het auteursrecht is voor de bescherming van zo'n verzameling geen creativiteit vereist. Het is voldoende dat voor de verkrijging, controle of de presentatie van de databank substantieel is geïnvesteerd (tijd, moeite en geld). Verzamelingen van onderzoeksdata kunnen dus beschermde databanken zijn. Van belang is dat alleen de investering die exclusief op het maken van de databank is gericht, meetelt; andere kosten (zoals die voor het onderzoek zelf) tellen niet mee.

Voor het overnemen van (een selectie van) gegevens uit beschermde databanken en het toegankelijk maken van die gegevens aan derden, is steeds toestemming van de rechthebbende nodig. Hoewel ook hier geldt dat de informatie op zich niet beschermd is, is er een verschil met het auteursrecht. Het databankenrecht beschermt een selectie van gegevens, en men mag die selectie niet zomaar overnemen, ook niet als de data handmatig worden geselecteerd en overgenomen voor eigen gebruik. Het toestemmingsvereiste geldt overigens niet onverkort: voor wetenschappelijk onderzoek mogen gegevens uit databanken wel vrij worden overgenomen, mits daarbij geen toegang aan anderen wordt gegeven.

Data die direct of indirect te herleiden zijn tot een persoon, worden door de wet als persoonsgegevens beschouwd. Vanwege hun privacygevoelige aard mogen persoonsgegevens niet zomaar worden 'verwerkt'. Onder verwerking valt ook het delen en hergebruiken. Daarvoor is in beginsel toestemming nodig van degene op wie de gegevens betrekking hebben. Voor wetenschappelijk onderzoek geldt echter een uitzondering: de verwerking van rechtmatig vergaarde data is vrij.

Het intellectueel eigendomsrecht vormt een eerste obstakel. Hoewel het niet beoogt de data te beschermen, geldt de bescherming wel voor bepaalde vormgeving en selectie van data. Voor het delen van beschermde data is steeds toestemming van de rechthbbende nodig. Dat is echter niet altijd de onderzoeker die de data heeft vastgelegd. De werkgever, sponsor of opdrachtgever kan

Nadere informatie is te vinden in het SURF-rapport *De juridische status van ruwe data: een wegwijzer voor de onderzoekspraktijk* (2009). Ook is een ‘verkorte wegwijzer’ voor toepassing op concrete gevallen beschikbaar op www.surfoundation.nl. Meer informatie over persoonsgegevens staat in de *Gedragscode voor gebruik van persoonsgegevens in wetenschappelijk onderzoek* van de VSNU (2005) en in enkele brochures op www.cbppweb.nl.

*Allard Ringnalda is
projectonderzoeker bij het
Centrum voor Intellectueel
Eigendomsrecht (Molengraaff
Instituut voor Privaatrecht)
van de Universiteit Utrecht.*

maart

2 maart

LEZING NICHOLAS CARR. The Shallows: How the Internet is Changing the Way We Think, Read and Remember
Plaats: Amsterdam
www.john-adams.nl

8 maart

UW DOCUMENTEN DE BAAS
 Eendaagse workshop
Plaats: Utrecht
www.reekx.nl

10 maart

LANDELIJKE MARKETING- EN COMMUNICATIEDAG. Kennisdelen rondom merkbeeld en marketingacties
Plaats: Den Haag
www.debibliotheken.nl

10 maart

GELD VERDIENEN MET KUNST EN ERFGOED. Symposium
Plaats: Amsterdam
www.komjeook.org

14-15 maart

NEW STRATEGIES AND CHALLENGES IN AUDIOVISUAL ARCHIVING.
 Screening the Future 2011
Plaats: Hilversum
screeningthefuture.eventbrite.com

16 maart

ERFGOEDARENA. Serie erfgoedbrede debatten van Reinwardt Academie en Erfgoed Nederland
Plaats: Amsterdam
www.erfgoednederland.nl

18-19 maart

THE MESSAGE OF THE OLD BOOK IN THE NEW ENVIRONMENT
 International seminar
Plaats: Parijs
www.stks.fi/tyoryhmat/kansainvalisetasiat/old-books-seminar

16-26 maart

BOEKENWEEK. Curriculum Vitae – Geschreven portretten
www.cpn.nl

21-23 maart

COMPUTERS IN LIBRARIES 2011

Cycling for libraries

Van **28 mei tot 7 juni** vindt het eerste bibliotheekcongres op de fiets plaats. Samen met collega's uit alle landen fietsen van Kopenhagen naar Berlijn. Netwerken, (praktijk)ervaringen uitwisselen over het vak en dagelijks zo'n 70 kilometer fietsen door het Noord-Europese landschap. Een busje vergezelt de deelnemers onderweg; het zal zorgdragen voor de (zware) reisbenodigdheden, zodat iedereen zich kan richten op het fietsen en kan genieten van de tour. De organisatie ligt in handen van een onafhankelijke organisatie, Cycling for libraries. De tiendaagse fietstocht eindigt op 6 juni met een *unconference* in Berlijn. Het officiële slot is een dag later, als alle fietsers deelnemen aan de openingsceremonie van

de honderdste Deutsche Bibliothekartag, de jaarlijkse vierdaagse bijeenkomst voor het Duitse bibliotheekvak.

Foto: bluebirdsandteapots

www.cyclingforlibraries.org

Plaats: Washington, DC
www.infotoday.com

22 maart

BUSINESS PROCESS MANAGEMENT
 Start zesdaagse workshop waarbij efficiency en kostenbeheersing centraal staan
Plaats: Voorburg
GOopleidingen.nl

22 maart

COLLECTIES IN BRAND! Bescherming van ons erfgoed. Netwerkdag voor brandweer en vertegenwoordigers van cultureel erfgoed
Plaats: Amersfoort
www.erfgoedinspectie.nl

24 maart

OPEN EINDER. NOIV-jaarcongres over open standaarden en open source-software
Plaats: Utrecht
www.ecp-epr.nl/noiv-jaarcongres

24 maart

DOCUMENT & WORKFLOW MANAGEMENT. Congres
Plaats: Hoevelaken
www.heliview.nl

24 maart

E-READING EVENT 2011
Plaats: Eindhoven
ereadingevent.nl

29 maart

VERKOOPTRAINING BIBLIOTHEEK EN ONDERWIJS
Plaats: Leiden
www.probiblio.nl

31 maart

DREMPELS WEG. Seminar Ingressus
Plaats: Almere
www.ingressus.nl

31 maart – 1 april

WORLD BOOK SUMMIT
Plaats: Ljubljana
www.wbs2011.si

april

5-6 april

E-LEARNING CONGRES 2011
Plaats: Eindhoven
www.e-learningcongres.nl

6-9 april

MUSEUMS AND THE WEB 2011. MW2011
Plaats: Philadelphia, PA
www.archimuse.com

14 april

EBSCO INFORMATIEDAG
Plaats: Amsterdam
www.ebsco.nl

14 april

(JURIDISCHE) WAARDE VAN E-MAIL
 Seminar

Plaats: Woerden
www.doconsultancy.com

14-15 april

LIBRARIES DRIVING ACCESS TO KNOWLEDGE: ACTION FOR EUROPE
 IFLA Presidential Meeting 2011
Plaats: Den Haag
www.ifla.org

18-20 april

LIBRARIANS' INFORMATION LITERACY ANNUAL CONFERENCE (LILAC)
Plaats: Londen
lilaconference.com/WP

18-21 april

VISITORS' WEEK TU DELFT LIBRARY
Plaats: Delft
www.library.tudelft.nl

20 april

ERFGOEDARENA. Serie erfgoedbrede debatten van Reinwardt Academie en Erfgoed Nederland
Plaats: Amsterdam
www.erfgoednederland.nl

Zie InformatieProfessional.nl

Op zoek naar conferenties en andere bijeenkomsten in de komende maanden? Surf voor een compleet agenda-overzicht naar www.informatieprofessional.nl

Eerste boek over beheer en behoud van muzikaal erfgoed

Achter de muziek aan inventariseert en commentarieert de stand van zaken rondom het muzikaal erfgoed in Nederland en Vlaanderen.

Door: Ria Warmerdam

Achter de muziek aan. Muzikaal erfgoed in Vlaanderen en Nederland
Leuven - Uitgeverij Acco 2010 | ISBN 9789033482472 | € 35,-

De cultuurbezuinigingen uit het laatste regeerakkoord zetten de hele sector onder druk. Hoewel de instituten voor het erfgoedbeheer in deze ronde de dans enigszins ontspringen, is wel duidelijk dat er meer dan ooit gewoerd moet worden met de toebedeelde middelen. Tegelijkertijd staat het beheer van cultureel erfgoed, mede door UNESCO-bepalingen, hoog op de politieke agenda. Slagvaardig beleid is nodiger dan ooit.

De beleidsmakers in het veld van het muzikale erfgoed hebben met *Achter de muziek aan* het geluk juist nu over een uitgebreide publicatie over dit specifieke terrein te beschikken. Alleen daarom al is het boek van belang.

Initiatiefnemer van het boek is de stichting Resonant, belangenbehartiger van het Vlaams muzikaal erfgoed. Men zocht samenwerking met het Nederlands Muziek Instituut (NMI), het erfgoedinstituut voor muziek in Nederland. De samenstellers richten zich in eerste instantie op de medewerkers van bibliotheken, archieven, e-depots, verenigingen en musea die verantwoordelijk zijn voor het erfgoedbeleid in hun instituut. De 34 essays gaan over selectie, conservering, ontsluiting, digitaliseren en bewaren van musicalia. De auteurs zijn medewerkers van de betreffende instellingen. Naast Resonant en het NMI onder andere van het Meertens Instituut,

de Universiteit van Leuven en het Conservatorium van Antwerpen.

Immaterieel erfgoed

Wie door het zien van de omslag denkt dat de wereld van de harmonie en fanfare ook bij de inventarisatie betrokken wordt, is op het verkeerde been gezet. Het leeuwendeel van de inhoud gaat, logischerwijs, over klassieke muziek in de breedste zin van het woord. Dat erfgoed is veelomvattend en gaat het verst terug. Maar er is zeker ook aandacht voor volksmuziek en populaire muziek.

Een coherent beleid voor muzikaal erfgoed is van wezenlijk belang. Maar tegelijkertijd is het ingewikkeld. Niet alleen omdat 'de muziek' over een heterogeen palet van instituten is verdeeld, maar ook omdat het uit materiële en immateriële componenten bestaat. Materiële zaken, zoals bladmuziek, beeld- en geluidsdragers, programmaboekjes, afbeeldingen, schilderijen, muziekinstrumenten, literatuur en kwetsbare handschriften, kun je relatief eenvoudig opbergen. Immaterieel erfgoed (uitvoeringspraktijk, mondelinge overlevering) laat zich moeilijker bewaren.

Hoe de muziek in de tijd van Sweelinck werkelijk klonk, kunnen we met geen mogelijkheid meer achterhalen en daar leggen we ons tandenknarsend bij neer. Maar ook uit de recente

geschiedenis gaat veel verloren als daar geen doelbewuste actie op ondernomen wordt. Een illustratief voorbeeld is de volksdans op het eiland Terschelling. De etnomusicoloog Jaap Kunst merkte in 1915 al op dat de muziek en dans verloren ging zodra die niet meer op een volgende generatie werd overgedragen. Het is daarom wel jammer dat er in het boek relatief weinig tekst aan de immateriële zaken wordt besteed. Goed beleid maken voor materiële zaken alleen al is een hele kluit. Denk bijvoorbeeld aan de snelle evolutie van digitale technieken. In het Meertens Instituut werden eind jaren tachtig vanwege de beperkte opslagcapaciteit alleen de belangrijkste data ingevoerd in de Liederbank (het Nederlandstalige lied sinds de middeleeuwen). Nu worden er met terugwerkende kracht metadata toegevoegd, maar er zijn nog altijd hiaten.

Best practices

Omdat de muzieksector zo versplinterd is, wordt er in het boek veel ruimte besteed aan begripsbepaling. Wat is muzikaal erfgoed precies, wat is de moeite van het bewaren waard, hoe voorkom je dubbel werk, hoe vertaal je de politieke eisen naar de beheerde collecties en welke tradities die leven in de 'muziekwetenschap' zijn aan modernisering toe. Alleen al over een begrip als 'bronnen'

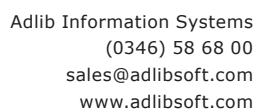
is een discussie relevant. Lange tijd waren bijvoorbeeld de handschriften van componisten de enige echte bron van de klassieke muziek, tegenwoordig worden audiovisuele opnames ook graag als bron gezien.

De meer bespiegelende essays zijn gelaardeerd met voorbeelden van 'best practice'. Een mooi voorbeeld van het toegankelijk houden van het erfgoed tegen zo min mogelijk kosten is Fonos.nl. Daar kunnen particulieren een gedigitaliseerde kopie bestellen van een album (lp of cd) dat niet meer in handel is. De eerste bestelling is relatief duur om te produceren, maar naarmate er meer belangstelling voor is, gaan de kosten steeds verder omlaag. De toegevoegde waarde van deze aanpak is dat juist die muziek waar belangstelling voor bestaat, beschikbaar blijft.

De plannenmakers die te maken hebben met muzikaal erfgoed zullen dit fraai geïllustreerde boek dankbaar raadplegen. De verzamelde informatie scheelt veel research en zal goed richting kunnen geven aan het eigen beleid. Bovendien zullen er vele aanknopingspunten voor vruchtbare samenwerkingsverbanden in gevonden kunnen worden. Een register zou wel handig zijn geweest. Nu moeten de essentialia toch wel uit de lopende teksten gefilterd worden. <

Veelzijdig Overzichtelijk Aanpasbaar aan alle soorten publicaties
Internetmodules: SDI attenderen, Online reserveren en Full text zoeken Eenvoudig titelbeschrijvingen ontleen Makkelijk rapporteren Geïntegreerde aanvullende modules: Bestelmodule, Uitleenmodule en Tijdschriftenmodule Meertalig Internationale standaarden SRU, ISBD/AACR2, Z39.50 MARCXML, OAI-PMH en meer Integreerbaar met Adlib Museum en Adlib Archief tot één 'crossdomain' systeem API-koppelingen Keuze databases MS SQL Server, Oracle, Adlib Internet ready.

Nederlands
uitgeversverbond
Groep uitgevers voor vak en wetenschap

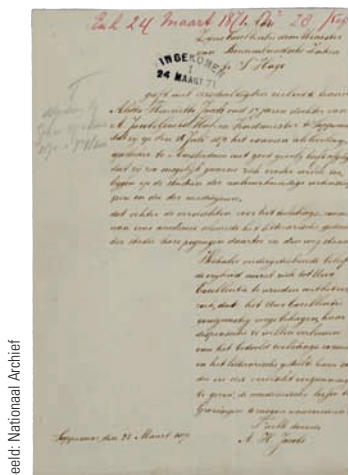
Adlib	36	Ingressus	23
Biblioref	2	Randstad / ProBiblio	23
GO opleidingen	40		

Fotograaf in Rotterdam

Tot 4 april

De Duits-Hongaarse fotograaf Andor Von Barsy (1899-1965) is met name bekend om zijn films. Toch maakte hij ook foto's. Zo werkte hij in 1929/30 in opdracht van het bedrijfsleven en de gemeente Rotterdam aan een fotoboek over de haven voor de Wereldtentoonstelling in 1930 in Antwerpen. Deze foto's, die zich kunnen meten aan de internationale top uit het interbellum, zijn nu voor het eerst op een solotentoonstelling te zien.

Nederlands Fotomuseum, Wilhelminakade 332, Rotterdam. Geopend: di t/m vr 10-17 uur, za en zo 11-17 uur.

Beeld: Nationaal Archief

Een van de 'geschreven portretten': een verzoek van Aletta Henriette Jacobs, 17 jaar, aan minister Thorbecke om te mogen studeren (1871)

Achterkant tijdschrift Hakehilla van de Nederlands-Israëlitische Hoofdsynagoge Amsterdam, 1968, te zien in het Joods Historisch Museum

Foto: Sven Parsner

Wie niet weg is, is gezien

Tot 9 mei

Ondanks de kaalslag van de oorlog kent Nederland na 1945 een rijk en bloeiend joods leven. Joden pakten de draad weer op, sloegen nieuwe wegen in en vormden met ideologische, etnische en religieuze verbanden een vitale en groeiende joodse gemeenschap. In de tentoonstelling *Wie niet weg is, is gezien* toont het Joods Historisch Museum de verscheidenheid van joods Nederland: de terugkeer uit de oorlog, emigratie, verwerking van de ondergang ellende, het hervatten van de relaties met de niet-joodse omgeving en nieuwe wegen op joods gebied. De bezoeker komt in interviews en filmfragmenten tal van bekende en minder bekende mensen uit verschillende generaties tegen met ieder persoonlijke verhalen en eigendommen.

Joods Historisch Museum, Nieuwe Amstelstraat 1, Amsterdam. Geopend: dagelijks 11-17 uur.

Bibliofiel Adri Offenberg met zijn favoriete boek

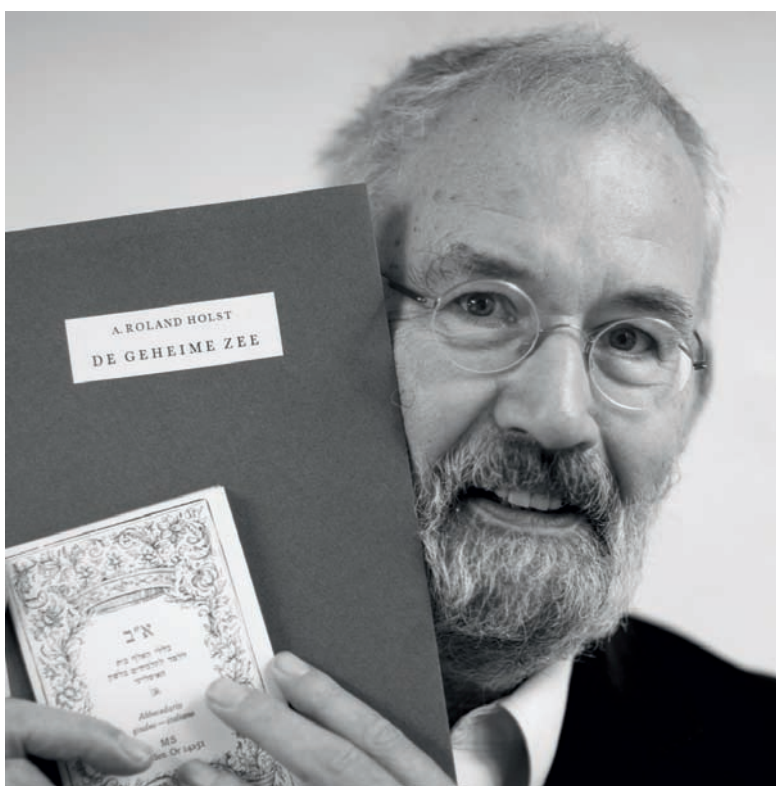

Foto: Rebekke Klokke

Geschreven portretten

Tot 30 mei

Het Nationaal Archief en de Koninklijke Bibliotheek haken met deze tentoonstelling in op het motto van de Boekenweek (16-26 maart), *Geschreven Portretten*. In *De Verdieping van Nederland* zijn de persoonlijke documenten te zien van vijftig bekende schrijvers, politici en andere baanbrekende Nederlanders. Denk bijvoorbeeld aan Michiel de Ruyter, Mata Hari, Aletta Jacobs, Henriette Roland Holst, Marga Klompé, Anna Paulowna, P.C. Hooft, Louis Couperus, Harry Mulisch en Annie M.G. Schmidt. De getoonde brieven, boeken en andere documenten vertellen iets kenmerkends over deze markante

Nederlanders en zijn bepalend geweest in het leven van de betreffende personen.

De Verdieping van Nederland, Prins Willem Alexanderhof, Den Haag. Geopend: ma 12-17 uur, di 9-20 uur, wo t/m za 9-17 uur, zo 12-17 uur.

Uit de schaduw

20 maart t/m 19 juni

Wie is de bibliofiel? Dat is de vraag die centraal staat in de voorjaartentoonstelling van Museum Meermanno, het vroegere woonhuis van de bibliofiel bij uitstek: Baron van

Westreenen. Bibliofielen blijven het liefst anoniem, maar nu treden achteenvijftig leden van het Nederlands Genootschap van Bibliofielen met hun mooiste stukken in de openheid. Aan de hand van verhalen en foto's leert het publiek de verzamelaars beter kennen. Hoe is de liefde voor het boek ontstaan, wat vindt de partner van de verzamelwoede, hoeveel uren brengen ze door in hun bibliotheken en welke opofferingen moeten zij zich getroosten om de begeerde boeken van hun keuze te kunnen verwerven?

Museum Meermanno, Prinsessegracht 30, Den Haag. Geopend: di t/m zo 12-17 uur.

PROFESSIONAL IN HET NIEUWS

Waarom ben je overgestapt van het Nationaal Archief naar het Regionaal Archief Nijmegen? De bezuinigingen op de cultuursector zijn helaas ook niet aan het project Beelden voor de Toekomst voorbijgegaan. Bij het Nationaal Archief betekende dit dat het project na het digitaliseren van de eerste batch van 500.000 historische foto's in afgeslankte vorm zou worden voortgezet. Enkele functies, waaronder die van projectmedewerker auteursrechten, zijn daardoor per 1 januari 2011 komen te vervallen.

Wat houdt je nieuwe baan in? Als archivaris bij de afdeling dienstverlening, intern ook wel gekscherend de 'archivaris buitenlandse zaken' genoemd, houd ik me bezig met een breed scala aan onderwerpen. Op de eerste plaats educatie: scholieren en studenten kennis laten maken en wegwijs maken in het doen en laten van het archief. Meewerken en organiseren van projecten en activiteiten in Nijmegen en omgeving of aansluiten bij nationale initiatieven als de Maand van de Geschiedenis of Open Monumenten Dag. Ook het onderhouden van de contacten met scholen, universiteit, historische verenigingen en het uitgebreide netwerk van erfgoedinstellingen in Nijmegen en omgeving hoort bij mijn werkzaamheden.

Je grootste uitdaging? De grootste uitdaging in mijn baan is het proberen aan te haken bij nieuwe en innovatieve manieren om binnen, maar

Wouter Daemen (1984) is onlangs in dienst getreden als archivaris op de afdeling dienstverlening bij het Regionaal Archief Nijmegen. Daarvoor was hij projectmedewerker auteursrechten Beelden voor de Toekomst, bij het Nationaal Archief.

Foto: Marcel Oosterwijk

zeker ook buiten de (virtuele) muren van de eigen instelling nieuwe doelgroepen en vooral jongere generaties te bereiken en te enthousiasmeren voor de rijkdom en het belang van dit (Nijmeegse) verleden. Het archief kan hier een belangrijke rol in spelen.

Wat is je vooropleiding? Ik heb geschiedenis gestudeerd aan de Radboud Universiteit in Nijmegen, gevolgd door de master Cultureel Erfgoed aan de Universiteit Utrecht. In september start ik met de deeltijdopleiding archivistiek.

Waarom gekozen voor dit vak? Al van jongs af aan had ik een passie voor geschiedenis. Mijn studiekeuze was dan ook weinig verrassend. Gaandeweg mijn studie realiseerde ik me steeds meer dat mijn interesse vooral ligt in de erfgoedsector: plekken waar de vertaalslag wordt gemaakt van het verleden naar het heden en waar anderen kunnen kennismaken met en deelnemen aan het tastbaar en inzichtelijk maken van de overgeleverde sporen uit het verleden.

Wat is er veranderd in het vak? Ik loop pas kort mee, dus het is lastig om over veranderingen in het vak te

praten. Wat me wel opvalt is dat de jonge generatie erfgoed- en informatieprofessionals, opgegroeid en vertrouwd met een digitale omgeving, een zichtbare nieuwe bijdrage leveren aan het vakgebied. Ze zien kansen en mogelijkheden om ook het erfgoedveld te innoveren met de nieuwe mogelijkheden die gedigitaliseerd erfgoed biedt. Het project Beelden voor de Toekomst is daar een goed voorbeeld van. Een project waarin veel jonge mensen werkzaam zijn aan innovatieve projecten om gedigitaliseerd erfgoed te ontsluiten, beschikbaar te stellen en (online) te presenteren. Gedigitaliseerd erfgoed duikt op in tal van sociale media en digitale toepassingen. Voorbeelden zijn er inmiddels te over, denk aan Nationaal Archief joins Flickr en Wikipedia, Open Beelden of de vele instellingen die op Facebook en Twitter actief zijn. Door daar aanwezig te zijn waar de jongeren ook zijn, wordt de drempel voor jongeren om erfgoed te integreren in hun leefpatroon, een drempel die traditioneel toch best hoog is, een stuk lager, denk ik.

Wat is je favoriete site of weblog?

Twitter is eigenlijk de bron waar ik online de meeste informatie vanaf haal.

En je favoriete literaire werk? *Mijn komedie: Hel* van Dante Alighieri in de vertaling van Jacques Janssen. Een fantastisch geannoteerde, geïllustreerde en prima leesbare vertaling. Ik ben verknocht aan Italië en de verwijzingen ernaar tijdens Dantes rondzwervingen zijn natuurlijk prachtig.

Heeft het papieren boek nog toekomst? Zeker weten! Na een dag achter de computer is het heerlijk om een boek te pakken. Misschien is het mijn romantische beeld van de historicus, maar een huis zonder goed gevulde boekenkast is voor mij niet voor te stellen. Nu niet en ook niet in de toekomst.

Mooiste archief en/of bibliotheek? De bibliotheek van het Nederlands Instituut in Rome. De meest inspirerende studeeromgeving waarvan ik ooit gebruik heb mogen maken. En in Nederland staat het Instituut voor Beeld en Geluid met stip boven aan mijn lijstje. Een prachtig gebouw dat op een uitzonderlijke manier de functies van archief, publieksattractie en kenniscentrum weet te combineren.

Heb je nevenfuncties buiten het vak? Ja, ik ben vice-voorzitter van een jeugdvereniging, waarbij er wekelijks activiteiten worden georganiseerd voor kinderen en pubers.

Je favoriete vrijetijdsbesteding? Bezig zijn met muziek: ik ben zanger-gitarist van een Coldplay- en Snow Patrol-coverbandje, waarmee we geregeld optreden door heel het land.

Wat had je willen zijn als...? Activiteiten organiseren voor jeugd en jongeren. <

OVERSTAP

>> **Bianca Pieters** is als Manager Management Advies gestart bij ProBiblio. De afdeling Management Advies levert vanuit diverse management- en organisatiedisciplines een toegevoegde waarde op strategisch,

tactisch en operationeel niveau. Pieters werkte eerder als regio-manager bij de Openbare Bibliotheek Amsterdam.

>> ZyLAB heeft twee nieuwe medewerkers aangetrokken: Mary Mack en Victor Cohen. **Mary Mack** is benoemd tot Enterprise Technology Counsel;

binnen deze functie richt zij zich op de Noord-Amerikaanse activiteiten. Mack werkte eerder als Corporate Technology Counsel bij Fioc, Inc. **Victor Cohen** is aangesteld als VP Sales en Marketing EMEA/APAC. Cohen was negen jaar werkzaam bij

Bianca Pieters

Victor Cohen

Autonomy als General Manager Noord-Europa. <

Mail Overstaptips naar redactie@informatieprofessional.nl

> **BOEKEN- EN**

ABONNEMENTENSERVICE

EBSCO Information Services

Postbus 204

1430 AE AALSMEER

Tel 0297-386386

Fax 0297-386387

www.ebsco.nl

Selexyz zakelijk

Postbus 486

3990 GA Houten

Tel 088-7353968

Fax 030-6386958

www.selexyz.nl/zakelijk

selexyz zakelijk

Leverancier van vakinformatie. Laat
het beheer over uw abonnementen-
pakket en boekbestellingen aan
selexyz zakelijk over, en creëer voor
uzelf overzicht en kostenbesparing.

> **CONSULTANCY**

> **ADVIESBUREAUS**

InfoManagement

Postbus 79010

1070 NB Amsterdam

Tel 020-6707686

info@infomanagement.nl

www.infomanagement.nl

Infomare

Postbus 333

4530 AH Terneuzen

Tel 0115-608699

www.infomare.eu

Ingressus

Postbus 2341

3000 CH Rotterdam

Tel 010-2060260

Fax 010-2060261

www.ingressus.nl

Reekx

Damsterdiep 231

9713 ED Groningen

Tel 050-3124618

Fax 050-3120592

www.reekx.nl

> **INFORMATIEPROVIDERS**

> **HOSTS**

EBSCO Information Services

Postbus 204

1430 AE Aalsmeer

Tel 0297-386386

Fax 0297-386387

www.ebsco.nl

> **OPLEIDINGEN**

> **CURSUSSEN**

> **BIJSCHOLING**

Erasmus Academie

Postbus 1738

3000 DR Rotterdam

Tel 010-4081839

info@erasmusacademie.nl

www.erasmusacademie.nl

Ingressus

Postbus 2341

3000 CH Rotterdam

Tel 010-2060260

Fax 010-2060261

www.ingressus.nl

GO opleidingen

Postbus 164

2270 AD Voorburg

Tel 070-3512380

Fax 070-3549789

www.GOopleidingen.nl

Hogeschool van Amsterdam

/ **Archiefschool**

Postbus 1025

1000 BA Amsterdam

Tel 020-5954788

www.archiefschool.nl

> **PERSONEEL**

> **WERVING & SELECTIE**

> **DETACHERING**

Ingressus

Postbus 2341

3000 CH Rotterdam

Tel 010-2060260

Fax 010-2060261

www.ingressus.nl

Randstad/ProBiblio

Opaallaan 1180

2132 LN Hoofddorp

Tel 023-5546275

www.probiblio.nl/randstad

Reekx

Damsterdiep 231

9713 ED Groningen

Tel 050-312 46 18

Fax 050-312 05 92

www.reekx.nl

> **SCANNEN**

> **DIGITALISEREN**

> **MICROVERFILMING**

Karmac

Pascallaan 74

8218 NJ Lelystad

Tel 0320-286969

kms.karmac.nl

> **SOFTWARE**

Adlib

postbus 1436

3600 BK Maarssen

Tel 0346-586800

Fax 0346-561655

www.adlibsoft.com

Nedap Library Solutions

Parallelweg 2

Postbus 6

7140 AA Groenlo

Tel 0544-471111

Fax 0544 463475

www.nedaplibrary.com

Infor Library

and Information Solutions

Statenlaan 65

5223 LA 's-Hertogenbosch

Tel 073-6205222

Fax 073-6205298

www.vubis-smart.com

> **UITGEVERS**

ProQuest

The Quorum, Barnwell Road

Cambridge CB5 8SW

United Kingdom

Tel +44-(0)-1223215512

Fax +44-(0)-1223215513

www.proquest.com

Ook een vermelding van uw bedrijf? Bel Jocelyne Koenders bij
Acquire Media op 038-4606384 of mail jkoenders@acquiremedia.nl.

GO opleidingen helpt informatieprofessionals al ruim 60 jaar met het actueel houden van hun kennis en vaardigheden. Wij zorgen voor een brede mix van praktijkgerichte deeltijdopleidingen, korte trainingen en workshops over uiteenlopende onderwerpen. Of het daarbij nu gaat om de meer klassieke 'skills' of juist de meest recente ontwikkelingen, met ons aanbod kunnen we prima inspelen op vrijwel elke scholingsbehoefte.

NIEUWE ONTWIKKELINGEN VRAGEN OM ANDERE INZICHTEN

SELECTIE VAN TRAININGEN UIT ONS VOORJAARSAANBOD

08-03 (ook op 25-05)

Internet zoektechnieken voor dieper en geavanceerd zoeken

Masterclass over dieper en geavanceerder leren zoeken op internet

10-03, 17-03, 24-03, 31-03 en 07-04

Informatieoverdracht

Gericht informatie opsporen en effectief rapporteren: informatiebemiddeling, deskresearch, attendering en sdi en document delivery

25-03

Schrijven voor het beeldscherm

Vervaardigen van heldere en aantrekkelijke webteksten en het effectief voeren van de eindredactie van een (onderdeel van) een website of intranet

29-03 en 12-04

Kennismanagement

Actief ondersteunen en stimuleren van 'kennis delen' binnen de eigen organisatie met gebruik en toepassing van sociale media

11-04

Optimaal informeren via intranet

Actief en op aantrekkelijke wijze aanbieden van informatie via intranet

12-04 (ook op 08-06)

Gebruik en toepassing van Web 2.0 diensten en functionaliteiten

Web 2.0 diensten en toepassingen en hun praktische nut en toepasbaarheid

13-04

Internet resources voor onderzoek en advies

Masterclass over het selecteren, karakteriseren en gebruiken van de meest geschikte bronnen voor uw onderzoek en het adviseren van anderen bij de keuze van de juiste informatiebronnen

19-04 en 20-04

van Bibliotheek naar modern informatiecentrum

Projectmatig het veranderingsproces naar een 'digitaal' informatiecentrum aanpakken

27-05

Europese juridische informatie

Snel wegwijs in het digitale aanbod van Europese wetgeving, jurisprudentie en beleidsdocumenten

15-06

Optimaal informatie zoeken via internet

Efficiënter en effectiever vinden van informatie op internet via Google en andere (specialistische) zoekhulpmiddelen

17-06

Auteursrecht voor bedrijfsbibliotheken

Verantwoord omgaan met auteursrechtelijk beschermd werk in bedrijfsbibliotheken

Meer informatie

Uitgebreide informatie over ons actuele aanbod vindt u op

GOOPLEIDINGEN.NL/IP3

Postbus 164
2270 AD Voorburg
T 070 3512380
F 070 3549789
E info@GOopleidingen.nl
I GOopleidingen.nl
R GOopleidingen.nl/rss
T GOopleidingen/twitter

onderdeel van KBenP